DNI A NOCI

BORNÉ VYDÁNÍ
BÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

DNI A NOCI.

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

(1879–1889)

DRUHÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM J. OTTY.

1897.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

PANU

JANU OTTOVI

KTERÝ VYDAL PRVNÍ KNIHU MÝCH VERŠŮ

PŘIPISUJE

V PŘÁTELSTVÍ A K UPOMÍNCE

J. V.

PROLOG.

Dnů čaloun rozvíjí se přede mnou,
sám do něho tkám pestré arabesky,
myšlének bájné květy, cit a stesky
a touhu k světlu věčnou, tajemnou —
a co tak různobarvý temně svítí,
dím k sobě: »Ejhle žití!«

Kde přestanu, tam kouzelnice Noc
začíná tkáti na myšlének stavu,
kam nedospěl jsem, jde mi na pomoc,
o hvězdy nebes zloupí vlastní hlavu,
k nim rosu dá, co v květinách se třpytí,
řkouc tiše: Ejhle žití!

A ráno pak se často divím víc,
než Fra Angelico, jenž v ruce schoval
tvář bledou žasem, Madonny když líc
mu anděl tajně přes noc domaloval!
Z tvé číše, poesie, musím píti.
Kde sen jest, kde jest žití?

I.

SIESTY.

Chci dýchat mír!

Chci dýchat mír! Chci dýchat mír!
Mé oči pálí barev vír,
mně slunce příliš ostré jest,
a příliš hlučný hlomoz měst.

Jak samotářský netopýr
chci dýchat mír, chci dýchat mír!
Jak do pavučin v starou zeď
chci zapřísti se ve snů změť.

Až prázdno bude v srdci jen,
ni flétny zvuk ni tóny lyr;
chci dýchat mír, chci dýchat mír
a zapomnění, klid a sen.

Až jako z pampelišky pýr
s mé duše sfoukne věčna dech
tu vřavu, vír a hon a spěch.
Chci dýchat mír, chci dýchat mír!

Rej počasů.

(Ku kresbě Maxe Pirnera.)

Jak druhdy nesmrtelná z pěny
se vynořila Venuše,
tak vesna letíc křídlem změny
sny sladké hází do duše.
Ve amorettů bujných změti
k nám letí,
pták neustává ani pěti,
svět chví se v divné předtuše.

A léto, Ceres triumfálná,
jí hnědou ruku podává,
šíj sžehla jí zář slunce palná,
kol dýchá růží zaplava.
Tlum dětí v rybníce se koupá,
z niv stoupá
dech opojný a motýl houpá
se na klasu, jenž uzrává.

Ji za ruku v tom jeseň chytá
chtíc vstoupit její na stolec,
toť Bacchantka je révou zpitá
a básník její milence.

Jí ve zraku plá zamyšlení
a v snění
tvář obrací neb v zaříčení
jí první vítr šlehá plec.

Za nimi zima — Proserpina
se dere, bouří plný klín,
šat sněhový ji obepíná
a skráně koral řeřabin.
Však co tak dumá, ani neví,
že zpěvy
se chvěje vzduch, že za ní zjeví
se brzy vesny zářný stín.

Tak oblétají v družném víru
zem naši, dcery rajských niv,
z nich každá plna blaha, míru
své vděky staví na odiv.
Za jejich rejem žití naše
tak plaše
jde od kolébky do rubáše,
z nich největší jsouc božský div.

---

*

Ranní zvon.

— Otokaru Mokrému. —

Do mého spánku zalehlo cosi,
tak milý, sladký, přítulný tón,
ňadra se vlní, oko se rosí,
můj Bože, to je ranní zvon!

Vzpomínám, jak již dávno je tomu,
co sladce zníval dítěti v sluch
přes žitné lány, klenbami stromů,
pln pevné víry a tuch!

Vzpomínám, kterak prchával před ním
mých dětských strachů, přeludů tlum,
jak pohár míru douškem se jedním
vždy skláněl k žíznivým rtům!

Vzpomínám, kterak vesnicí tichou,
přes pustou náves nad ploty zněl,
nad rybník v dál, nad oráče líchou
k zmlklému lesu se chvěl!

Dlouhá pak léta jak ten zvuk sladký
ztlumily v městě můj těžký sen,
o život všedních starostí zmatky,
v nichž nový vždy vzcházel den.

Dnes v tichém městě českého jihu
v hruď mi jak rosa do květu kles',
vzpomínek dávných otevřel knihu,
duši zas k rozletu vznes'!

Vrátil mi mládí v sladkém svém zvuku,
rozechvěl struny zalehlé hlas,
mrtvým že stínům tisknu zas ruku,
že mohu doufati zas!

Kolem co život bouří a spěchá,
v nitro on mír a ticho mi svál,
jak bílé pírko, pták jež ti nechá,
s římsy než uletí dál!

Paláce lásky.

— Boh. Adámkovi. —

To nejdřív háj byl vavřínový, tmavý,
jímž ob čas holubí se mihla křídla,
kde narcis hleděl zlatým okem z trávy
a k Dryad tanci pěla šumná zřídla
a Venuše svůj vlas česajíc plavý
k milenci, ku měsíci, stromy vzhlídla.

Pak byl to klášter, ambity měl šeré
kdes u moře, jež modralo se tmavé.
Sta Amorettů ku fortně se dere
a píseň trouvéra zní v zvonů Ave!
Vzduch andělských pln křídel; vzdechy steré
se nesly v dálku přes to moře lkavé.

Pak veranda to otevřená byla,
kde hovořil květ paní o umění,
z žen kyprých forem krása v svět se lila
na plátno, mramor, v pěvců smích a snění.
Královna tenkrát pěvce políbila
a lásce patřil noční čas i denní.

Pak zpustlý park to francouzského střihu,
jak maloval jej Fragonard a Watteau,
kam v stezky zarostlé ve stínů mihu
jak v slzách sluneční se kradlo zlato,
a mnohý abbé těžkou přimknuv knihu
snil vážně, o lásce co napsal Plato.

A nyní budoir to úzký, těsný
je s tapetami bledě růžovými,
ve čínských vasách vadnou květy, vesny
dech v parfum uvězněný bloudí jimi,
co vějíř, fantastický pták, v rej plesný
sny pohání nad víčky zemdlenými,

Však láska božská, všemohoucí paní,
v nich všech jest jedna, velká, vítězící,
slast její stejná, věčné objímání,
daň stejná vzdechů, tužeb, slzí v líci.
Ó lásky paláce, k vám v citu vzplání
zří zbožně básník ve snách, při měsíci!

Adagio.

Tiše jarní větry dují
omžených mi do oken,
bílé mraky nebem plují,
lehké, vzdušné jako sen.

Plna poupat větev ťuká
v okna: Otevř, máj tu jest!
Hlohu snět jest jako ruka,
z které padá tisíc hvězd.

A ty květy jen se vrší
podél cest i na polích,
a v tom teplém tichu prší,
jen to šumí v topolích!

Za každou tu slzu deště
volá země nebi: Dík!
Jenom houšť a jen víc ještě,
teď je pravý okamžik!

A jak do deště se dívá
do dálky zrak napjatý,
co to v kapkách k zemi splývá,
svítí jako dukáty.

Svítí to a zvoní zticha
matce zemi k ovlaze,
i to srdce sotva dýchá,
je mu sladce, přeblaze.

V něm to raší, v něm to květe
neznámými zázraky,
oblétnout chce tebe, světe,
s labutími oblaky.

Zpívá, dýchá vůní hlohu,
dosáhnout chce zlatých hvězd,
sní, že vyrovná se Bohu,
neví, že to láska jest!

Svlačec.

Jen z rána svlačec kalich otevírá,
pln rosných perel na zoru se směje,
v kraj okem děcka plným víry zírá
na divy, den jež z plné číše leje.

Tu zabzučí kol něho v slunci včela
jak padající medu krůpěj zlatá
a nežli píseň její dozvučela,
sem dítě etheru již, motýl, chvátá.

Ten na svých křídlech nese celou mladost
a s ní se stopí v ňadra jeho vonná,
v té chvíli květ ví, co je ples a radost,
svou vůni všecku vydychne a skoná.

A zavře zlíbán slunce prvním svitem
lem nedotknutý sněhové své řízy
a šťastný se svým tajemstvím a citem
žeň štěstí plnou v sebe vhroužen sklízí.

Jej poledne víc nestihne svou střelou,
jej vítr nerozvlá svým bouřným stonem,
sní s rosnou krůpějí svou zlatoskvělou
pod kalichů svých nedotknutým zvonem.

Vždy kolem když jdu, polední co hárá,
o štěstí oněch duší musím sníti,
jež v prvním lásky vzplání, v květu jara,
v čas dovedly se v sebe uzavříti.

Duše v zpěvu.

— Aloisu Škampovi. —

Hvězd tanec v nebes hlubině již ustal.
Jak bílé křídlo ze tmy noci vzrůstal
svit mladého dne, měkké světlo klaď
na lesa obrysy a do zahrad.

Pod oknem v keři utich' slavík právě;
a v tom již v sadě, v porosené trávě,
kam čilimník déšť zlatý setřásal,
hlas pěničky se trilkem rozjásal.

I cítil jsem, jak dvojí zpěv ten v shodě,
jak neustává hudba ve přírodě,
jak lehce duše z písně slavíka
se na pěničky píseň přesmyká

Jsouc ustavičně hudbou kolébána,
slavíkem v noci a pěnicí z rána,
a když i této nápěv usíná,
ký div, že vlastní píseň počíná!

Jarní.

Nyní, vše co pučí, hárá,
pějme starou píseň jara.
Kvete hloh . . .
Včera v plénkách smavé dítě,
máj nám přes noc vyrost' hbitě,
po srdcích už hází sítě:
bude čiperný to hoch.

Kukačka si steskla kdesi,
oddechly si z hloubi lesy,
kvete hloh . . .
Plny perel svítí nivy,
nové dojmy, staré divy,
smutný povzdech, pohled snivý!
Kdo by odolati moh'?

Podléštky a petrklíče,
kolovrátky, dětské míče,
kvete hloh . . .
Zástup much se vzduchem honí;
rychle! Na parníku zvoní!
Necítíš, jak někde voní
konvalinek celý stoh?

Skřivan nad zoranou hrudu
trysk'; miň v chvatu města nudu,
kde zdí roh,
než se ozve první hřmění,
fialku si v sladkém snění
utrhni, — však políbení
přijde samo. Kvete hloh! . . .

Návrat na venek.

Zas mne vítá známá stráň,
staré stromy, bujné mlází,
s hlohem střemcha na mou skráň
piršku bílých hvězd svých hází.

Zase tiká v zahrádce
konopka i sedmihlásek,
svity jdou jak v pohádce,
luh je plný sedmikrásek.

Z potoka zas pěnkava
pije sedíc na kameni
a druž vrabců těkavá
neustává v hašteření.

Starý štěp jest jeden sníh,
stříbrem hoří struhy v poli,
v kaštanových alejích
zas ty rudé parasoly!

Výletníků ruch a shon,
rozladěné kolovrátky
i kostelní vížky zvon
zas má starý nápěv sladký.

Co však nejdražší mi jest
nad vše sny a nad vše dumy,
nad tu piršku květných hvězd,
která s akacií šumí;

Nad ten hovor, křik a smích
dětí mezi petrklíči,
nad ty písně ve větvích,
které pro mne tady klíčí;

Nad ty stíny, nad tu zář,
nad to usmívavé nebe:
všech svých drahých milou tvář
že zas vidím vedle sebe!

Máj a srdce.

I máj má chvíle, v kterých jaksi váhá,
zda jíti dále přes přírody práh,
jest zrovna jak to srdce, jež se zdráhá,
a má-li milovat, jest na vahách.

Tu zasmuší svůj náhle úsměv slunný
a chladnou prškou maskuje svůj žár,
jest zrovna jak to srdce, v ztichlé struny
jež bouř si láká, beznaděj a zmar!

Však marné přeludy a konec půtek,
zas azur vzplane, pažit zazáří,
toť zrovna jako srdce, jehož smutek
poslední slzou taje po tváři.

A brzy země křídlem písně letí
ve moři světla přímo do nebes,
a srdce padne srdci do objetí,
pít rozkoš, jásot, nadšení a ples!

V suchém listí.

Bože! Květů plné hrstě
klíčí z této staré prstě.

V svadlých listech hnědých stářím
petrklíč dí: Zlatem zářím!

V holém proutí, kam se kloním,
fialka mi šepce: Voním!

Ba i z černé hlíny sivý
mech se tlačí přívětivý.

Listí suché v stráni, dolu,
zdaž to nejsou zbytky bolů,

Kteréž, zimou když se chvěla,
stará země přetrpěla?

A přec znova v ní to pučí,
hárá, bouří, raší, zvučí.

Z listů zvadlých v nové kráse
tisíc květů pozvedá se.

Básníku, sem obrať zraky,
čti zde, co ti zbývá taky:

Z trudů starých, z dumy plísně
nový život, nové písně!

Květy a láska.

(Triolety.)

Nejdřív kaštan, po něm hlohy kvetou.
Srdce zvlní nejdřív tajný vzdech,
než rty chví se lásky sladkou větou,
nejdřív kaštan, po něm hlohy kvetou,
akacie než v stín větví pletou
vonné květy bílých ve hroznech.
Nejdřív kaštan, po něm hlohy kvetou,
srdce zvlní nejdřív tajný vzdech.

Akaciím v sled jdou teprv růže,
které v keřích svítí v plamenech,
kde rty k rtům lnou, ňadra k ňadrům úže.
Akaciím v sled jdou teprv růže:
studu dívky a rozpaku muže
kos a slavík zpívá na posměch.
Akaciím v sled jdou teprv růže
které v keřích svítí v plamenech,

Naposled pak astry pestrokvěté
budou chvět se smutně na hrobech!
Chudé květy, větrům v plen tam jdete
naposled, vy astry plnokvěté;

upomínky, nežli čas vás smete,
zvoňte v písních, vykvetejte v snech,
naposled než astry plnokvěté
budou chvět se smutně na hrobech!

Srdce, které znáš ten román lásky,
pokud můžeš, hleď jen milovat! —
Bez rozpaku, bázně, bez otázky!
Srdce, které znáš ten román lásky,
dřív než přijdou šediny a vrásky,
v květech vidíš lásky symbol plát.
Srdce, které znáš ten román lásky,
pokud můžeš, hleď jen milovat!

———

Jarní epištola básníku pessimistovi.

— J. S. Macharovi. —

Když všecko kvete, plá a září,
je krásný život, aspoň teď!
Ty zasmušilý samotáři,
vím, jakou dáš mi odpověď.

Ty řekneš maska! Vše to maska
i říza květin, clony par,
jas v tmu, v nenávist padá láska
a všecko schvátí smrt a zmar.

Máš pravdu ovšem, hledě v dálku,
to konec písně bývá již,
máj v děsnou všech proti všem válku
je ironií nanejvýš.

A přece těší aspoň chvíli
zřít první zeleň, hmyzu chvat,
jak zastaví se motýl bílý
tam u vody, tam u poupat.

A přece těší aspoň mžikem
zřít stuhy dívčích kloboučků,
v křik dětí a smích nad trávníkem
tu míčů let, tam obloučků.

A přece těší v stínu stromů,
které se květy shýbají,
dva milence zřít, cestou domů
jak důvěrně se líbají.

Ty chvilky blaha, byť i malé,
ty světlé body v nočních tmách
spoj v slunce lásky neskonalé,
ať duše jimi zaplá v nach!

Nechť lichotí již třeba muži
si trhat pravdy hořký blín,
z chvil šťastných spleť si řetěz z růží
a uškrť jím svůj temný spleen.

Píseň.

Den — melodie tichá
se rozplynul a kles'
v klín noci: Slyš, jak vzdychá
a ze sna šumí les!

To nebe je tak nízko,
ba zdá se mi, již hřmí;
ó cítím, tys mi blízko,
jak smráká se a tmí.

Dne všecek jas i zoři
a barev svit a pych
zřím v úkoj svému hoři
plát z bezdna očí tvých!

V kaštanové aleji.

Aleje houstnou, listím se šatí,
co nejdřív ptáci do nich se vrátí.

Za ptáky květ pak rudý a bílý,
který se k hnízdům jak clona schýlí.

Kdo přijde potom v stín, který chladí?
Nejdříve ti, již mají se rádi.

Nejdříve přijdou, nejvíc tu stanou,
nejdéle zbudou, hvězdy až vzplanou.

Ba pro ně skoro aleje clonou
šatí se listů, ve květech tonou.

Pro ně tu v šeru sta ptáků zpívá,
ať den se nítí, noc ať se stmívá.

Celý tu vzduch kol chví se jak vzdechem
braných i daných polibků echem.

A kdo jde tudy, měkce jde, zticha,
všecko to štěstí cítí a dýchá.

Růže.

Zem probouzí se v růžích svítání
a sama růže nese na skráni
a na ňadrech a za svým pasem.
Den v růžích vzplane, v růžích umírá,
noc rubáš hvězdný jemu prostírá,
jenž protkán růží jasem.

To jedno velké plání, běl a nach
a plameny, to hoří keřům v tmách,
kam pohledneš, tam růže všudy:
jich listy u cest leží a déšť jich
do vlasů padá, v klín, do listů knih,
na kolébku i růvek chudý.

Tak celé dny to hoří v přírodě,
ve vůni, něze, jasu, lahodě,
to moře růží stále vzrůstá;
by v zimě se nám nezastesklo víc,
dost zbude jich, plá jimi dětí líc
a mladá, svěží dívčí ústa.

Jitro v srpnu.

Celou noc pršelo, kdes v dáli zněl hlas hromu,
a ráno valila se přes vrcholy stromů
směs mračen strhaná, chumáče, šiky, cáry.
Co v trávě krůpějí a v údolích co páry!
A vítr ořem byl, jenž stromů nad vrcholy
se volně toulaje v oblačném těkal poli,
do stromů kopyto neb hřívy konec ztopil
a v šumných akkordech mne brillianty skropil.
Z mlh vazby chvílemi se slunce vybavilo
a kapky na perly, mhu v duhy roztavilo,
kraj celý zářil, plál a svítil, smál se, zvučel.
Jak udeřil bys v štít, tak z hluboka les hučel.
V tom slunce skrylo se, stín černý padl na zem,
jak strčil bohatýr by meč svůj v pochvu rázem.

Kouzlo letního dne.

To byla divná pohádka,
tak dlouhá a tak přesladká
a začla s jitrem, zory lesk
než zbudil v skalách doupnákův stesk.

Chvěla se, zněla v doubravě,
metlicí táhla a po trávě,
vyprávěl v lese ji táhlý šum
listí a snětím a poupatům.

Ji slunce psalo v skalin tes,
ji motýl na svých křídlech nes',
ji zlatem narcis v srdci měl,
jí stříbrem chvěl se jitrocel.

Jí voněl hloh, ji zpíval pták,
ji azurem nes' v klínu mrak,
tak táhla v kraj až po obzor
ku vzdušné čáře modrých hor.

Ji pavouk znal, jenž v buků skrýš
svou krajkovou síť vetkal již,
i laň, jež plaše vyzírá,
kde houšť své oko otvírá.

Ta pohádka dál hvozdem šla
jak rmenu a routy vůně mdlá,
a držela v svém objetí
svět celý jako v zakletí.

Dva jistě včera nebo dnes,
kde luh se směje, mračí les,
se našli v lásce. Její báj
tak okouzlila celý kraj,

Že dýchá, zpívá, plane dol
i skála, hloh i trávy stvol
i vlna v zdroji a v ní pstruh
i motýl v letu, dobrodruh.

Dál bude zníti ta přesladká,
ta dlouhá a divná pohádka,
až v noci v paprsků snivé hře
ji měsíc s hvězdami uzavře.

— — —

Poledne.

Při táhlé písni včel tak sladce monotonní,
jíž zvučí bílé akacie v květné třísni,
(ó květy voní a v nich včely zvoní!)
jdu v poledne, jdu zabrán v těžké snění
a zdá se mi, že dolem v šumné tísni
se modlí zástupové nevidění
při táhlé písni včel tak sladce monotonní.

Kraj vyhřat do zlata, mha modravá jej cloní,
zvon z dálky cinká, ves je svahem lesa skryta;
(ó květy voní a v nich včely zvoní!)
na polích ticho . . . v štěrku had se sluní
a velká modrá moucha kolem lítá,
i cítím, jak vše padá v ticha tůni
při táhlé písni včel tak sladce monotonní.

Scherzo.

Po bouři slunce se směje,
zem hoří v paprscích,
v duhových barvách se skvěje —
však čarnější lesk se leje
z tahů tvých.

Po bouři blankyt se dívá
čist, bezdný, třpytný tak,
jak anemona je snivá —
však hlubším kouzlem kývá
mně tvůj zrak.

Po bouři ptáče jen zvoní,
jak zvonky by s nebe třás'
do vzduchu, jenž sálá a voní —
však perly do duše roní
mně tvůj hlas.

Po bouři v chvatnějším reji
v ples vlna zas vlnu zve

a pnou se a dmou se, kam spějí, —
však zlíbány bouřněj' se chvějí
prsy tvé.

Po bouři větřík se stočí
a zcuchá ti kadeře, viď?
Však luzněj' tvá nožka vstříc skočí,
když líbajíc zastřeš mi oči,
řkouc: Ó přijď!

Poetika lásky.

Na tvé oko, které něhou dýchá,
píseň nejlíp slušela by tichá,
čistá jako nebes hloub a hvězdná,
sladká jako máj, co moře bezdna.

Na tvé vlasy, stíny tvého čela
dithyramba slušela by smělá,
jako ručej bez pout rozvlněná,
mystickou jich vůní prosycená.

Na tvůj úsměv dojemný a snivý
madrigal by stačil dovádivý,
motýl rozmaru, jenž křídel nachem
posypal by vlas tvůj zlatým prachem.

Na tvá ňadra bující a plná
rondeau patří, pružná jejich vlna
jako refrain dechem vždy se vrací,
oko za nimi se touhou ztrácí.

Na tvé ruce, na tvou bílou šíji
nejněžnější psal bych elegii,
již kdy bez naděje duše lkala;
neb tu naděj objímání malá.

Sonet plamenný tvá přikryj ústa,
rýmy, polibky, v něm prší zhusta.
Sestina zni na tvé tělo celé
nyjící a touhou rozechvělé!

Co dřív tedy? Ruka chví se, zdráhá,
vždyť jest básní sama chvíle blaha,
v které ty se zjevíš mému oku,
vždyť jak hříčku lámeš rým i sloku.

Kdo chtěl zvát tě musou svou a paní,
bohyní — v svém stane horování,
políbí tě, sotva výkřik ztlumíš —
Tomu také nejlíp porozumíš.

A d a g i o.

Je šerá chvíle v klenbě starých stromů,
kdy vráží netopýr v šer tmavých snětí,
kdy stáda líným krokem táhnou domů,
kdy v postýlkách svých usínají děti.

Vzduch plný snů a předtuch, hvězdné oči
z řas mraků svitem ještě neprobleskou,
a v trávě vlhké, kam jen zrak se točí,
se rosy krůpěje jak slzy lesknou.

Na staré zvonici, jež v obzor kalný
hrot gotický svůj tyčí, dozněl vzdechem
kvil zvonu poslední tak chvějně žalný
a celý kraj se třese jeho echem.

Pod olšemi je noc, jen místy voda
se v tůni míhá jako oči vlčí.
Vlá přírodou a duší divná shoda,
v snech obě vhrouženy jsou — obě mlčí.

---

*

Motýli.

Byl večer v srpnu, šli jsme zvolna domů
kol jeteliště, kolem polí sžatých,
a vítr usnul ve korunách stromů
a slunce haslo ve obláčcích zlatých.

Tu na mezi, na jitrocele třtině,
na pelu stříbrném jak nadechnutém
zřel motýlky jsem spáti klidně, líně
ve sklonu modrých křídel nepohnutém.

Tak tiše spali, nehnuli se ani,
když květ jsem utrh', asyl jejich sladký,
a spali, když jsem držel je v své dlani
a dych' na jejich křídel azur hladký.

Pak teprv zvolna, zvolna odlétali
jak blankytu by kapky oživené,
na třtinu jinou skládali pak v dáli
dne rozmary své křídlo unavené.

I musil mysliti jsem mládí na sny,
jak podobni jim na útěk se dají,
že nežli můžeš říci: Jak jsem šťastný!
se více s nimi srdce neshledají.

A přec i v této nestálosti svojí
tak luzné jsou jak modří motýlkové,
že srdce, když se nejvíc o ně bojí,
lkát musí: Buďte požehnáni, snové!

Večer.

Za krásný den, jenž jako báseň světla
doznívá v tonech lahody a ticha,
má duše, která plnou růží zkvětla,
dík zbožný vůní svojí, v písni, dýchá.

Vše světlo, jež vlokala ručejemi,
zas vyzařuje díkem v sladké tuše,
v dík tobě slunce, vzduchu, rosná zemi,
vám ptáci, lesa okřídlené duše!

Svět cítím v sobě jako poklad skrytý,
jak zdroj, jenž zpívá pod kapradím v hvozdě —
Ó hvězdné myšlénky, ó sladké city!
Ó býti šťastný není nikdy pozdě!

Klid.

Snět nepohne se. V trávě porosené
ztich' šedý koník vyplašen mým krokem
v nesmírnou hloub se čistý azur klene.

Zhasíná slunce za skal hnědým bokem,
les v dálce splývá v hradbu mlhovitou
a řeka v olších modrým kmitá okem.

Klid! Vůně! Chlad! Je kytkou porozvitou
zem celá, básník tiše nad ní skloněn
poslouchá hudbu, již má v duši skrytou.

A vírem dne a ruchem žití honěn,
jak jelen žízniv pramen ticha loká,
jenž z všad se řine ničím nezacloněn.

Jak motýl purpurný, jak hvězdooká
se vážka míhá v smaragdové trávě,
tak spící nitro v ráz mu zčeří sloka

A štěstí jásá v ní a vyzývavě
se mladost hlásí s upomínek druží,
vše, čím byl velký kdys, kol plane v slávě:

I cítí, jak má duši plnou růží.

N o c.

— Psáno pí. Boženě Kvapilové. —

I.

Noc, tmavý vějíř, uklání se k zemi,
za proužky jeho očí svit se tají,
to ztemnělými stromů haluzemi
tak hvězdy prokmitají.

S vějířem hra to do rána je stálá,
tu zvedá se, pak uklání zas tiše,
a každým tempem v duši, bouř kde sálá,
mír, poklid, láska dýše!

Ó noci, nekonečná, velká básni!
Motýle zbloudilý nad věčna strží!
Ó vějíři s mlh perleťovou třásní,
kdo as tě v ruce drží?

II.

Ó noci, věštko ve závojích páry,
s tím čelem plným dumy, s hvězdným okem,
jež dýcháš úkoj v dusné letní žáry,
do vzduchu vůni střásáš každým krokem,

Já k tobě, matko, dechem starých lesů
i třtiny šumem i záchvěvy keře
na křídlech touhy myšlenky své nesu
jak tancující jiskry po jezeře.

Z dna mojí duše, jež jest nocí taky,
se vznesly zvolna za tvým vážným kynem
mně nahraditi v hnízdech spící ptáky,
na cestu posvítit mi stromů stínem.

A jasně zřím, jak v plesném hrají víru,
že mezi mnou a tebou velká shoda,
že touženého oddechu a míru
číš chladnou jen mi ruka tvoje podá.

Že bludné myšlenky mé, jiskry žhoucí,
se ztají ve záhybech tvého roucha,
že uslyším své vlastní srdce tlouci
na srdci tvém, jež nikdo neposlouchá.

Mé myšlénky se ve tvých stínech ztají,
ty stromům v zamyšlené hlavy vpadnou,
ty hvězdám v ústret nebes na pokraji
se mihnou a ty v trávě rosou chladnou.

A nerozeznám od tvých svoje více . . .
Ó věčný přechod, sladké přijímání,
mé slzou blaha vzkypí zřítelnice
a požehnání tvoje na mé skráni.

I prodlíme tak dlouho, dlouho spolu
jak milenci, již za ruce se drží . . .
Ó ticho! vánek nedotkne se stvolu,
jen bílý jas kdes bloudí lesní strží.

A plesný zpěv když skřivan začne z jitra,
déšť perel střásaje na vlhkou hrudu,
já budu snít, že z mého vylít' nitra
a v tvůrčím snu tom aspoň šťastný budu!

Ballata.

— Jul. Zeyerovi. —

Jak čínský krepon v okně kraj mi leží.
Les tmavý, nebe ostré, táhlou čarou
se kopce rýsují mdlou noční parou
a s měsíce jak samé stříbro sněží.

Vše v polosvětle se tak divně třese:
na vlnách matné měsíčné ty blesky,
ty tmavé stíny ostré, pruhovaté,
ba věru, ani kraj to není český.

Chtěl teď bych státi o samotě v lese
a na stromy se dívat černošaté,
jak hvězdy se v nich třesou, plody zlaté!
V kraj pohádek tak bizarní a sladký
bych dítětem chtěl zpátky! —
Jak čínský krepon v okně kraj mi leží.

Mír v srdci.

Sám nevím, odkud v duši moji stek',
a nevím též, kdy prchne v dál jak ptáče,
vím, jasný že jest jako paprslek,
jak luny svit, v němž se tak sladce pláče.

I cítím jeho plnost zázračnou
a jeho měkké, tiché požehnání,
k dnu jeho v hloub se nořím průzračnou,
a cítím kolem skrání jeho vlání.

Ó rajští chodci, ať již anděly
vás zveme, cítím let váš vláti z dáli,
ať duše těch jste, v údol setmělý
nám nebem slané, jež jsme milovali:

Mé srdce celé chrámem vaším teď,
v něm není hněvu, vzdoru ani záště,
jest jako moře, vln ztišená změť
když stajena jest do hvězdného pláště.

A neptám se, jak dlouho bude tak,
ký náraz osudu mír tento schvátí,
jen cítím srdce moje, lehký pták,
jak jásajíc se v modro, v modro tratí!

V dusné noci.

Jak těžký příkrov k zemi padá
kol vedro na pole a lada,
tma hvězdám zavázala oči,
dech noci palný je a parný
a ticho — jen žab jednotvárný
skřek hlučí lesa na úbočí.

Kdos obvazuje tepny země,
cos vane stromy ob čas temně,
ba slyším tajné zdroje vříti
a hřmíti, jak zbuzenou lávu;
zřím jiskry zapadati v trávu,
rty země zprahlé chtějí píti.

Pod lilkem v čilimníku, bezu
u staré zdi a podél jezu
se mouchy, můry točí v páry,
a velké svislé listy býlí
se svadlé k zemi v přítmí chýlí
a mají spících ropuch tvary.

Ta tíseň, jíž se všechno leká,
se mění náhle u člověka
na vášně osten, jenž ho bodá,
na neklid divný, jenž cos tuší
a žíly vrou a srdce buší,
sen prchá s víček, z duše shoda.

Vše křičí v dlouhé, parné bdění:
Jen objetí, jen políbení!
Dlaň vlhká dívčí ruku hledá,
co v dálce nebes ve hluboku
bouř děsná, první blesky v oku,
svou hlavu z temných mračen zvedá.

Píseň v září.

— Slečně Marii Kalašové. —

Ó luzní dnové v září,
kdy zladěno vše v klid,
kdy úsměvem vše září
i myšlénka i cit!

Kdy ve stříbrné síti
svět z rána chycen jest,
na místo listů svítí
na javoru sta hvězd;

Kdy v sítině a slati
se shluká ptactva tlum
a nad luka se tratí
ten křídel skřek a šum!

Ó luzní dnové v září,
vás vítám v pohnutí
a dojmy staré září
mi v novém vzplanutí!

Ten váš klid plný něhy
ten chlad, jímž stlumen žár,
víc rozchví ňader břehy
než léta ruch a var;

To kouzlo plné smutku.
vzduch plný loučení,
v nich vítězné v svém skutku
mi jásá nadšení!

Toť kmeta úsměv vlídný,
jenž ví, že dobře žil,
a nyní hledí klidný
na poslední svůj cíl;

Toť básníka je snění,
jenž s výše k zemi slet'
a ví, že z jeho pění
svět klas má nebo květ;

Toť ples, jejž cítí noha
na konci dlouhých cest,
to tichý úsměv Boha,
když děl: Vše dobré jest!

Ó luzní dnové v září,
kdy zladěno vše v klid,
vám rovny vždy ať září
má myšlénka i cit!

Hudba jeseně.

Ve páře jitra, ve které září
se sklání k zemi zrajícím vínem,
v aleji stromů košatých sváří
se divně v slunci světlo se stínem
Ve páře jitra v aleji stromů
se sklání k zemi listí a nese
a babí léto na štítech domů
se divně v slunci chvěje a třese.
V aleji stromů ve páře jitra
v hře divných barev země jen plane,
plameny lesům šlehají z nitra
krvavých listů, jak zlato kane
jehličí s větví a v tanci líném
amethyst svítí zrajícím vínem.
V hře divných barev zlomených tónů
příroda rovna puklému zvonu
ve páře jitra chví se a třese,
jen ptáče tiká zpozděné v lese,
jen ptáče, kterému ulétli druzi.
V aleji stromů zřím stínů chůzi,
zřím listů polet v aleji stromů
a babí léto na štítech domů
a oheň slunce ve listí zvadlém
a něhu země ve květu spadlém.

Srdce, ty plno mroucích jsi tónů,
strhaných strun a rozpuklých zvonů,
chtělo bys, chtělo rozpnout se v dálku,
chtělo bys splynout ve větrů válku,
ten oheň slunce chtělo bys píti,
tu něhu země do sebe vlíti,
shrnouti na se ve skonu líném
zvadlé ty květy s tím zrajícím vínem,
splynouti s valným přírody klínem,
zapomnít — při tom v smrti však sníti,
ve páře jitra, v které se v záři
světlo se stínem kouzelně sváří.

---

*

Podzimní motiv.

— Slečně Zdeňce Braunerové. —

Kol stráně měly sametový nádech,
mha v nekonečnou roztáhla je dál,
a příkopy jak v žlutých vodopádech
se listím tměly, jež tam vítr svál,
vzduchem se chvěla vůně dřímotná,
a pustou cestou žena samotná
šla zvolna, suchou klesť na shrblých zádech...

Sem tam jen světélko se mihlo kvapem
a zhaslo, — stromy jako strašidla,
nám zdálo se, že po snech svadlých šlapem
a po srdcích, jež záhy ustydla,
nás jalo mocně kouzlo jeseně,
a zavzdychli jsme hlasně, zděšeně
tím čárem jati, který sotva chápem...

A když se v páře mihly věže města,
my rádi byli, domov teprv řek'
nám, jak je luzná podzimní ta cesta,
ty stíny, v listí šum a větrů jek,
jak milý je ten hovor v dvou neb třech
o lásce, umění a zašlých snech,
jak čas nás teprv, tím že letí, trestá!...

Naladění

Mou ztmělou jizbou světlý duch
jak přeletěl by, vzduchu vlny
se rozčeřily v zlatý pruh,
a známých písní sladký ruch
mi zaleh' v sluch
tak čaruplný!

Hyacint, který vad' a bled'
na okně v jizbě samotáře,
jak zázrakem se zved' a kvet'
a měkké vůni spěla v sled
z kalíšků v let
cos jak mdlá záře!

Cit dlouho mrtvý v srdci mém
se chvěl a roztál v sladkém bolu,
a rýmy na se kývly: Jdem,
jak motýli dva navzájem,
již spití snem
na jednom stvolu.

A jak bych stihnul hudbu sfer,
již andělů sbor křídly tlumí.
Jak stál bych v dumný podvečer
kdes v horách, rákos u jezer
zří v hvězdný šer
a ze sna šumí.

———

Říjen.

Jak otočil bys dlaní,
tak přes noc z nenadání
tu máme podzimek,
a z dálky zamlžené
se roklí chladno žene
a fičí větru jek.

Jen sem tam na strništi
se pavučiny blyští
a rosné kapky v nich,
červenka jen se mihne,
tu stéblo, klas tam zdvihne,
a zmizí v blesk a mih.

A listí rudé, žluté
plá zimy dechem tknuté,
park zasmušil se již,
jen havranů je vlastí,
a šedý králík v chrastí
si hledá teplou skrýš.

Jak stříbrná jsou lada!
Hle, s kaštanů již padá
plod těžký, uzralý,
kožíšek otevírá,
ven zlatým okem zírá,
se v listí kutálí.

V té elegii léta,
kde nivou ocún zkvétá,
sem víno! Jako hvozd
svět rovněž tmí se celý,
v něm básník osiřelý
jest jako starý drozd,

Jenž, nežli vypelichá,
si zacvrliká zticha;
nuž rychle, číše sem,
ať svět zví, že jsme žili
a milovali, pili —
Vše ostatní ďas vem!

Hrozny.

Zralé hrozny mezi listy
topasem i amethysty
usmívavě kynou.
slunce chyceno v nich svítí,
babí léto svou se chytí
na ně pavučinou

Jitro, to je operlilo,
slunce oheň i jas vlilo
v žlutý, modrý hrozen,
a ten jásá celý zlacen,
Dionys že světu vrácen,
jimi znovu zrozen!

Trpělivě v listí hávu
uzrávají v žárnou šťávu,
tiše, klidně sládnou;
slupkou svítí plná jádra,
vinařce když v plná ňádra
v sladší hrozny spadnou.

A když v zimě v sněžné bouři
svět se tratí v mlhy kouři.
opět svítí z číše.
líp než výmluvnými slovy
sladké báje pijákovi
vypravují tiše

O kraji, kde slunce doma,
žhoucíma kde dívky rtoma
líbají, se smějí;
syrinx Panovu v své tíši
s Hellady on šťastné slyší
celou epopejí!

Ideální krajina.

Mám v mysli divnou krajinu.
Houšť čilimníků, vavřínů
na skalnou sedla písčinu
dštíc květy v sporný pažit rosný;
kraj zátoky sní ve stínu,
tůň plna bílých leknínů
a nad vším blankyt neúprosný.

Na levo starý pavillon;
erb rozbitý skrz větví sklon
a u vrat starý Poseidon
se dívá v pláň, jež konce nemá,
a čekáš jen na vrátek ston,
na kroky v písku, flétny tón,
však ticho, alej kolem — němá.

Kde na východě modrý pruh
linií ostrou zrývá vzduch,
teď vítr zavál, znám ten ruch,
ó bože, tam je někde moře!
Při zvuku tom zvětralý bůh,
mně zdá se, hnul se, napjal sluch
a trojzubem boď svoje oře.

Však první nemá kopyta,
hruď druha mechem pokryta,
a hlednu-li blíž, rozbita
je škeble, v které bůh sám trůní.
To klam byl; z tůně koryta
se rojem nesou moskita
a balšám stuchlou dýchá vůni.

Pantoum.

Z čaje vonná pára stoupá,
z čibuku dým zpolehýnka,
na modrých se vločkách houpá
modré ptáče, upomínka.

Z čibuku dým zpolehýnka
krouží se a mizí v dálku,
modré ptáče, upomínka,
skáče kolem mého šálku.

Krouží se a mizí v dálku
samý dým v prstenci sterém,
skáče kolem mého šálku
fantom jizbou podvečerem.

Samý dým v prstenci sterém,
Bože, to jsou černé vlasy,
fantom jizbou podvečerem,
profil ryzí vzácné krásy.

Bože, to jsou černé vlasy,
rameno z nich nahé kývá.
profil ryzí vzácné krásy,
zřítelnice oka snivá.

Rameno mi nahé kývá,
ručky, lístky rosy thev,
zřítelnice oka snivá,
úsměv sladký v obličeji!

Ručky, lístky rosy thev,
japonský ten šálek drží;
úsměv sladký v obličeji . . .
měsíc v leknínů plá strži.

Japonský ten šálek drží,
žel, je ku polibku skoupá!
Měsíc v leknínů plá strži,
z čaje vonná pára stoupá.

Listopad.

Ó šero! Dlouhé večery! Ó stíny!
Ó dumné ticho mračném na severu,
zas v člověku se vzbouzí člověk jiný.

Ten bez jistoty, klidu, beze směru
to dítě snů a plachých pochybností,
kterémuž všecko rozplývá se v šeru.

Krb doutnající staré zvěsti hostí,
tam kniha láká a tu pohár vína,
jak medvěd z tuku žijem z minulosti.

A pomalu se duše rozpomíná
a prožijem v snech lidstva věky celé,
jak lotofágů bědná druž a líná.

A básníci, již mají zář na čele,
a reci myšlénky, krev na chodidlech,
jdou kolem, fantomy jak v jizbě ztmělé.

A pijem pravdu v zasypaných zřídlech,
a pijem krásu v květů svadlé třísni,
a duše pel má hvězdný na svých křídlech.

A zase dýšeš v ňadrech nám, ó písni!

———

Zimní večery.

Večery zimní pomalu, tiše
níží se, plíží se v stínech a šeři,
měsíc jak světloška s bezbarvé výše
nítí se, svítí v bezlistém keři.
Pomalu, tiše jdou večery zimní,
čarovná kouzla západů skvoucích
schladla a spadla s bezbarvé výše,
měsíc jen chví se v paprscích mroucích,
v stínech a šeři srdce mé zdřimni.
Podivná hudba! Město usíná,
opilý kolos v stínech a šeři,
tmy provoz život v ulicích spíná,
jako dech mroucích v stromech a keři
zaúpí vítr, zalká a znikne.
Vozů a tramwayí umdlená, líná
z dálky zní jízda, v stínech a šeři
v stromech a keři vítr usíná,
jak mroucí ptáče naposled tikne.
Ticho již všady, noc sama tiše
níží se, plíží se s bezbarvé výše,
i měsíc zmizel v stínech a šeři
i vítr utich' v bezlistém keři
i kroky dozněly v hluši té zimní,
v stínech a šeři srdce též zdřimni!

S n í h.

Víš, co je sníh? — Tam na nebeském luhu
se pampelišky v zdobnou pojí stuhu;
když odkvetou, tu v jejich hebké pýří
pro radost fouká andělíčků sbor,
a již to vzduchem víří
a halí pláně, pole, srázy hor,
a sedí na římsách i na větvích
sníh.

Zamrzlá okna.

Svět někam sjel mi v prohlubinu,
zvěst o něm v hloubi zní jen mdlá,
démanty v záři půl a stínu
žhnou, tmí se okna zamrzlá.

V nich stříbrným květ kývá stvolem,
teď cinká, řek' bys, v šer tvých dum.
To jede tramway dole kolem,
a z lehounka se třese dům.

A zase ticho . . Z mlhy hlasy . . .
Krok chodce v sněhu usíná . . .
a hvězdy, metlice a klasy
tkát v okna mráz mi počíná.

To fantastických květů pole,
tu lian, zvonce, palmy snět;
od vřavy města, jež hřmí dole,
mne dělí z filigránu zeď.

Plyn zpívá mi, já sedím v stínu,
čaj kouří, čibuk hoří tmou,
svět někam sjel mi v prohlubinu,
mně celý život pohádkou.

A hlavou zas mi vírem letí
snů, příšer, vidin shon a rej,
jsem šach — ty písni po paměti,
má Žehrazado, povídej!

Píseň.

Nech se již kácet
v bezednou tůni,
co duši blaží radostí;
s fijalek vůní
bude se vracet
jaro a vždy tě pohostí!

Nech se již stmívat
v mlhu a šero,
mladosti slunce planoucí;
drobných hvězd stero
bude se dívat
ještě v dny tvoje budoucí!

Ó nech již hynout
kouzelná echa
drahých těch hlasů z lepších dnů;
čarovná těcha
bude se řinout
v samotu pozdní tvojich snů!

Co bylo — není,
a co je vskutku?
Kdo může říci, kde tu mez?

V radosti, smutku,
v touze a snění
věčný jde řetěz do nebes!

Nech se již kácet,
a nech se stmívat,
dozníti klidně všecko nech,
musí v tmu splývat,
musí se ztrácet,
musí vše doznít jako dech!

Neb to je žití,
přechody stálé,
osudem všeho sebe ztiš!
Mužně spěj dále,
nech nitro vříti,
jasným však okem vždy hleď výš!

Nic víc!

Jen slunce paprsk zlatý,
s ním v srdce trochu těchy,
přes útrapy a ztráty
by jak přes měkké mechy
šlo lidstvo nohou zmdlenou
na přístav doufajíc:
chci v píseň roztouženou —
nic víc!

Jen modrého květ zvonku
a jednu růži k tomu,
by tiše dál až k sklonku
vždy v stínu starých stromů
ve poesie jase
květ plný sklánějíc,
vstříc tlouklo srdce kráse —
nic víc!

Jen krůpěj sladké přízně,
jež v očích ženy leží,

a v odvet každé trýzně
smích děcka mého svěží,
když mrak pouť slunce krátí,
zas doufat na měsíc,
vždy moci milovati —
nic víc!

Černé labutě.

I.

Hlaď rybníku ni vánek nerozčeří,
park celý s kmeny, trávníky a keři
se zhlíží v hloubi nehnutě,
po hedbávu vln jako po zrcadle,
leknínu květy dělíce jen zvadlé,
hle, táhnou černé labutě.

Jak slavně plují kloníce šíj k šíji!
Noc svoji tmu a svoji poesii
na křídla nasypala jim,
i táhnou jako černé visiony . . .
Jich žalné zvuky jako flétny tóny
zní ob čas vlnami i rákosím.

Jich zobák v ňadrech ryje v chvíli nudy,
jak srdce krví potřísněn plá rudý,
jich křídla svislá truchlivě
se černá, posupná v tmu hlubin kloní,
a v rozmachu svém kalné perly roní
kol dřímající po nivě.

Tu ohněm náhle celý obzor vzplane,
sta liljí plamenných ve vlnách vstane
a hoří na dně nehnutě,
a zvolna ve západu majestátě
po vlnách v Benátském jak rudém zlatě
hle, táhnou černé labutě.

Ó zvuku jemný, unylý a dlouhý,
jenž chvíš se v kraj, co v tobě snů a touhy,
co odříkání a co ztrát!
Jak mnohý v tobě pohřben jest máj květný,
ty echo Lesbické a svaté flétny,
jež lká: Jen jednou milovat!

Ó smutku noci, smutku, jímž svět stůně,
jímž dýchá z ňader nočních viol vůně,
tys ptákům těm paď na peří,
ty řídíš vážnou pouť jich vlnou kalnou,
ty budíš v povzdech srdce flétnu žalnou,
jež miluje — však nevěří.

Hlaď rybníku ni vánek nerozdýchne.
Noc spadla na svět, sotva leknín dýchne
i srdce mé spí nehnutě,
po něm se černé visiony chvějí,
to v noci bezhvězdných tam zní a pějí
mé písně — černé labutě.

II.

Hlaď rybníku ni vánek nerozčeří,
v korunách stromů posupně se šeří,
noc táhne v stínu směsici,
jak tmavé spousty stojí kolem stromy,
jak fantastických skalin srázné lomy
kdes v divném kraji, v měsíci.

A rybník v celé velké ploše dálné
jest jako velké zrcadlo a kalné,
přede mnou leží nehnutě;
třtin změť jak brvy nad okem se zvedá,
zřím v jeho hloub — však darmo oko hledá
plující po něm labutě.

Kam prchly náhle? Kde se v stínech skryly?
Či v podzemní sluj slákaly je víly
v křišťalné proudů paláce,
by táhlým flétny jednotvárným zvukem
v sny dlouhé, den jež přehlušil svým hlukem,
je uspávaly přesladce?

Kam prchly zabořivše v ňader peří
svůj zobák rudý, roztáhnuvše v šeři
po hladině své perutě,

z nichž, jak by s řízy noci zvolna kanul,
jen smutek tichý v ospalý kraj vanul,
jenž zaklet se tměl nehnutě.

Ó ptáci mystičtí, kde spíte asi?
V noc naslouchám a lovím vaše hlasy,
teď stromů šum, teď ševel třtin,
vy mlčíte a v roztouženou duši,
jež jako lyra chvěje se, cos tuší,
pad' jako na krajinu — stín.

Po písních svých se ptám, kde hnízdo jejich?
Kdes nekonečna dřímou na peřejích,
kol táhne lhostejnosti chlad,
pod nimi veliká noc zapomnění
jak moře prostírá se a se pění . . .
Ó ptáci moji, jděte spat!

Hlaď rybníku ni vánek nerozdýchne.
Noc na svět spadla, sotva leknín dýchne,
i srdce mé spí nehnutě . . .
všech visionů zhasly blýskavice,
tam v nocích bezhvězdných již nezní více
mé písně, černé labutě!

INTERMEZZO.

MOJE DCERY.

Dva obrazy.

Dva obrazy na mém stole: Viktor Hugo, kmet,
dceruška má vedle něho, usmívavý květ.
Denně k práci zasedaje vidím jejich tvář
a z té padá rosná, mladá
v duši moji zář.

Stáří s mládím se tu snoubí, s příštím zašlý čas.
Vlásky jako hedváb zlaté — sněhobílý vlas,
život celý čtu v nich obou: úsměvu zde svit
a tam vrásky, — moře lásky
z obou zřím se lít.

Nesmrtelnost, která přečká věky, chumáč třtin,
a mé dítě, andělských jen křídel sladký stín,
který mine v žití píďi skvostem pouze nám;
z obou ale neskonalé
světlo v duši mám.

Často rostou písni mojí křídla v hvězdný vír
a nach,
jeden pohled na mou dceru a rád mám ten
zemský prach,

v kterém smím jí čílko líbat, v kterém ona mojí
jest,
dražší nitru, nežli jitru
skřivánkova zvěst.

Často klesám pod břemenem všedních péčí,
dum,
jeden pohled z očí kmeta a zas tisknu k rtům
pohár, v němž se, poesie, vlní hvězdy tvé,
silný dobrem, deptám obrem
tíž, jež v prach mne rve.

V zlatém středu takto žiju samoten a tich,
a všech tužeb ukojení piju, dítě, z tahů tvých,
velkosti mne při tom učí olympická kmeta tvář
a tak padá rosná, mladá
v duši moji zář.

Písně pro mou dceru.

I.

E v a.

1.

Podzimní sluníčko,
sluníčko smutné,
uhasne brzíčko,
jako když utne.

Nežli se vytratí,
loučí se s námi,
naposled pozlatí
strop, zdi i rámy.

Naposled ozáří
všecko svým zlatem,
dcerušce po tváři
sjede též chvatem.

Na vlásky skane jí,
svitem je skropí,
ba v zlatou peřeji
celou ji ztopí.

Pohladí naposled
vlásky ty jasné
a než jsi k horám vzhleď,
zanikne, zhasne.

Hádej teď divnou věc,
kde je zrak zočí?
Celičké svítí přec
dcerušce z očí.

2.

To slunce zemi nelíbá,
z kolébky k nám se nahýbá
tvůj, Evo, úsměv milý!
Nám na blaha je vrcholu,
jak bychom tiše pospolu
číš blaha pili.

A nejsou to dvě fialky,
když zima prchá do dálky,
jsou, Evo, tvé to oči,
ty kvetou jako blankyt sám
a roní světlo tiché nám,
kam noha vkročí.

A nebrouká to, plný dum
kde vážný hvozd lne k oblakům,
doupnáků snivá druže,
to zkoušíš, Evo, řeči taj,
a nám to zní jak z ráje báj,
kol kvetou růže!

3.

Kdo má pravdu?

Zasmušilý paedagog
mračné stáhl brvy
nad písněmi, jež jsem pro tě
ňader svých psal krví.

Málo je v nich moudrých rad,
mnoho zdobných frází,
mnoho lásky, kterou pouze
prý se mládež kazí.

Dítě prý se učí z nich
ješitnosti pouze,
jak by bylo vínkem žití,
cílem lidské touze.

Třeba kázat napořád
s dlouhou v ruce metlou,
nemoudré jest býti dojat
hlavičkou tvou světlou.

Paedagog je moudrý muž,
on má o tom školy,
ví, co kudy letí nebem,
ví co roste v poli.

Paedagog je moudrý muž,
já jen zpěvák prostý,
on zří v dětech pouze děti —
já nebeské hosty.

Evo, nad tvou kolébkou
rajské táhnou zjevy,
že's jich sestrou, moje dítě,
paedagog to neví.

4.

Dali jsme ti Evy jméno,
první lidstva matky,
její osud, hořké věno,
dítě, buď ti sladký!

Užij ráj a věř, že může
dát jej tobě země,
najdi cestou samé růže,
po nichž jde se jemně.

Užij ráj, ten v lásce zraje,
v ní měj pravé nebe,
ber ji, dávej, nikdo z ráje
nevyžene tebe!

II.

M i l a.

Tak přišla ke mně zticha, polehoučku,
květ akacie bílý na kloboučku,
květ za pasem a v ruce týž květ bílý.
A jako vonný sen se k víčkům schýlí,
tak, nežli jsem se nadál vnořen v snění,
mi vtiskla na rty dlouhé políbení
prodchnuté vůní akatových květů,
jež sálala z těch svěžích, dětských retů
i z celé její bytosti tak malé,
tak půvabné, tak sladké neskonale,
že zdálo se, když stál jsem chvíli u ní,
ne květy jí, jim ona dává vůni.
A ještě dnes, co tyto řádky píši,
ty akacie v samotu mou dýší,
ať práce v jho, ať sen mne chytá v sítě,
v té vůni stále se mnou jsi, ó dítě!

Píseň mé dceři.

Má sýkorko, s paprskem jitra
jež ke slovu se hlásíš hned
mi berouc okem písně z nitra
a úsměvem je ženouc v let;

Má konvalinko, ve úvale
těch pustých hvozdů vykvětlá,
jež působíš, že z temna stále
se vznáším s tebou do světla;

Má perličko, v níž duha svítí
a v níž se slunce zachytí,
pro kterou tvrdou škebli žití
jsem vesel musil rozbiti;

Mé dítě sladké, duše mano,
ty dobrá jako měkký chléb,
ty sladká jako jarní ráno,
ty vřelá jako srdce tep:

Čím tobě, chudák, býti mohu
v té krátké pouti životem,
kde trn se snoubí ve květ hlohu,
kde radost bývá těžkým snem?

To cítím vždy, tvé malé ručky
když objímají šíji mou,
to cítím, když tvé drobné krůčky
zní jizbou vedle noční tmou,

A letím vstříc ti s větší láskou,
neb, dítě, co ti mohu dát,
je malichernou jenom sázkou
s tím srovnáno, co dal bych rád.

Mé chtění, vůle, snaha všecka
to drobty jsou a zlomky jen,
jež pouze tvoje ručka dětská
můž stkáti v duše hvězdný sen.

Mé poesie zlaté sítě,
ty strhá jistě času chvat
a pouze v tobě vidím, dítě,
že v skutku žil jsem jedenkrát.

M i l a.

Jak jaro mezi kvítí sedla
tak růžová, tak bílá,
mou duši v divné kouzlo vpředla,
jak zakletá že snila.

Co ruka má na její hlavě
se žehnající chvěla,
jí v očích plála v plné slávě
má zašlá mladost celá.

V dílně přírody.

Dítě! Ptáš se, odkud náhle
ve vzduchu ten ruch a ševel,
přes noc odkud v suchém listí
modré oči fijalek?

Odkud v stráni petrklíče,
odkud jas a lehkost v myslích,
odkud ptáci s písní zvučnou,
odkud úsměv na tvářích?

Vidíš, není dávno tomu,
byl bych mohl velmi lehce
sáhnout staré do zbrojnice
romantiky všední dnes.

Byl bych mohl říci tobě,
že sta skřítků v klínu země
zbudilo se, sotva na ni
slunka paprsk zaťukal.

Vzbudilo se, vstalo ze sna,
promnulo si oči v spěchu,
shledalo a našlo všecko,
čeho třeba sflikovat:

Starou vetchou dekoraci,
která jaro představuje,
usmívavé hravé jaro
na vesmíra divadle.

Jeden v dlaň že bere štětec,
co mu druhý barvy drží,
společnou pak prací barví
do zelena snět i list.

Zlatem vroubí petrklíče,
modro nebes kapou v srdce
podléštkám a trochu tmavší
do zřítelnic fijalek.

Hladí skály, cídí louky,
odfukují zvadlé listí,
protkávají duhou křídla
brouků, motýlů a mšic.

Píšťalky si řežou v sítí,
učí slavíky a drozdy,
nevidění všady sedí
na stromech a na keřích.

To bych vše ti mohl říci
a snad bys to uvěřila,
já však sám již nevěřím to,
nevěří to nikdo víc!

Odkud tedy tato změna,
ptáš se stále udiveně —
Dítě, zde zas ona sfinga,
před níž němí stojíme.

Tajemství to nevýslovné,
mystické x, zvi to, jak chceš,
jak to dávno, dávno tomu,
Faust vykládal Markytce.

Je to hmoty velký život,
síla nudy neznající,
v masku jež se neprostupnou
halí a nám uniká.

Síla — je to ovšem málo,
poznání to ovšem chudé,
ale je to pravda, dítě,
starého nic nový tvar.

Je to láska, kterou skloněn
hladím tobě světlé vlásky,
patřím tobě v modré oko . . .
Nu, zda to ti dostačí?

II.

TICHÉ BLESKY.

Píšťala Panova.

Šel stezkou jsem kol zkvětlých hlohů;
Pan seděl na skále.
Já pravil k němu: Kozonohu,
co máš v své píšťale?

On odpověděl: Sedmi zvuků
v ní píseň zakletá,
ji zbudit v souzvuk, sem dej ruku,
zkus, jsi-li poeta!

Zde dírka první a již na ni
prst sklání chlupatý,
v té po kráse spí horování
a vesna s poupaty.

V té druhé dřímá krása ženy
a kouzlo nahých vnad,
jež sluncem zpit a roztoužený
chytávám v sítí rád.

Té třetí dotknul se kdys retem
sám velký Dionys,
z té vína hymnus letí světem
a jeho synem ty's!

Ve čtvrté dřímá pěvce pýcha
a k trpaslíkům hněv,
do páté triumf jeho dýchá
svůj vítězící zpěv.

A šestá, to jest velkolepý
vesmíra děsný smích,
jímž schvácen sám i osud slepý
se zmítá ve křečích.

A sedmý, který všecko víže:
zem, moře vln i hvězd,
to vzdech, jímž hruď lne k hrudi blíže.
to věčná láska jest!

A řek' to, píšťalu mi hodil,
já s úsměvem ji chyt',
a písní příval kles' mi v podíl,
co rosy na pažit.

Však pověz ty mi, co ti zbude,
když's píšťalu mi dal?
Mně, blázínku, mně vesmír hude!
A zmizel v šeru skal.

A od té doby slyším zněti,
kam lačný skloním sluch,
ve vodě, trávě, zkvětlé sněti
těch sedmi zvuků ruch.

---

*

Život.

Ó život! Já ho ssaju v sprahlé póry!
Tu z rosy v trávě, tam z úsměvu Zory
i z ptáka písně v keři!
Sta prsů, z kterých mléko jeho tryská,
mi kyne všady, svítí v zrak a blýská
i v duši, která věří!

Když dítěte mi kyne úsměv vřelý,
když oko patří v oko nepříteli,
s nímž v boj se srazit musím,
ve stisku ruky, za hroby jež sahá,
tam o kus chleba chvějná dlaň kde tahá
se v boji, jejž si hnusím.

Sta zřídel jeho kol se roní slapem,
i z hluku ulic, z dlažby, kterou šlapem,
ze zvuku vozů, z ržání koní,
ze stránky knih a z obrazů a z vřavy
i z nudy práce, kam duch bez únavy
jak nad výheň se kloní.

Jej hledám, stíhám, chytám, piju, lokám!
Tep jeho věčný chvilkovým svým slokám
chci snoubit, by se smály

jak růže, aby zněly jako včely,
jež v ústech nesou med a zlatoskvělý
pel na nožkách z luk dáli.

Ba, tam jdu za ním, zdánlivě kde hasne,
já vidím jeho sledy zářit jasné
ve věčné změně tvarů;
jím oslněn si myslím, budu zpívat,
sup lačný, smrt, až bude v hruď mou vrývat
zlé ostří dravých spárů.

Ó zněte, hymny, všehomírem, zněte!
Kde kvílí sosna, tymián kde květe,
kde skála v šeré patří kraje,
kde velký Pan na syrinx sedmizvukou
do větru drsnou, přeumělou rukou
tu žití píseň hraje!

Dvojí touha.

— Henryku Sienkiewiczi. —

Vlak jel spící krajinou;
na ztemnělé stál jsem hrázi,
díval se, jak dolinou
dým a kotouč jisker hází.

Proti náspu, kudy jel,
v stromoví se tměla chata,
okna, kde se plamen skvěl,
byla září celá zlatá.

A v té záři kdosi stál
hlavou nachýlený k stěně,
k vlaku, který dál se hnal,
dívaje se roztouženě.

A ve vlaku rovněž tak
ku chatě se díval kdosi;
dvojí roztoužený zrak,
v kterém dvojí duše prosí!

Druhý, jenž stál ve vlaku
skláněje ven čelo snivé,
šeptal: Rudý přízraku,
kam se řítíš v jízdě divé?

Nikde klid a nikde mír,
stále v nové rveš mne scestí,
v nových bojů nový vír...
Bože, chata, jaké štěstí!

V stromoví je ukryta,
v oknech plane zlatá záře,
kde se lampa zakmitá
nad knihami samotáře!

Kolem vůně, ticho, šer,
ptáků zpěv, smích zdroje v trávě,
zvonů »ave« podvečer
a klid unavené hlavě.

Zapomnění s lásky snem,
věčný svatvečer tu v duši,
který ani rachotem
divý ten vlak nepřeruší.

Chato! sni zde v stromech dál,
pohled ještě slední, dlouhý!
Jistě, kdo v tvém okně stál,
zná jen štěstí, nezná touhy. —

A již okem básníka
já jsem četl v duši obou,
toho, jenž v dál uniká,
toho, jenž spjat těsnou kobou.

Za vlakem si tento vzdech':
Ó kéž mohu dál tak hřímat,
v divý hon a rej a spěch
nekonečnost obejímat!

Valná dálko! Prostory!
Země neznámé a cizí!
Za moře dál, za hory,
až kde lidská stopa mizí!

Do temnoty, do záře!
Do azuru, věčně dále!
Prvč jen z toho žaláře,
kde svá pouta hryžu stále.

Nekonečnost, svoboda,
číše, jejichž na pokraji
vře mi všecka lahoda
a jež stále unikají!

Hřímej, vlaku, v noc i den,
kol mé chaty hřímej drakem!
Přehluš vzdech můj i můj sten.
co jen s uvězněným ptákem? —

Dávno vlak mi v dálce znik',
dávno zhasli světlo v chatce,
kraj se zatměl v jeden mžik,
ticho, všecko spalo sladce.

Jen mé srdce v žití taj
zřelo, jak se tká a vlní,
kde jest každá touha ráj —
dokud jen se nevyplní.

Básníkům.

Vždy nové, vždy svěží, jako když sněží
s jabloně květů z jara,
ve klidu a boji písně se rojí,
z lidských to ňader hárá.
Ať v plesu, ať v stesku vzplá v čarném lesku
vždy srdce výheň stará!

Tvář často je kámen, v nitru však pramen
perlí se, zpívá, tryská,
a houštím všech sporů, přes balvan vzdoru
vzedme se, šumí, blýská,
a zpěvný ten strumen chvíli jen stlumen
tká duhy na křoviska.

Ó nezhasíš žáru, ve vln těch sváru
nestavíš žádných hrází!
Vždy je to jak s ptákem, nezlekán mrakem
perly své nebem hází
a snět-li se zlomí, na jiné stromy
pryč letí bez nesnází.

Ať večer, ať z jitra, dnes v dur a zítra
píseň ta v mol se splétá,
teď doufá, pak jásá, teď v boj se kasá,
teď růží hrstě metá,
přemítá a váží stojíc na stráži,
kde lidskosti strom zkvétá.

Ať plný plod zralý, lístek ať malý
se stromu toho padne,
vše píseň v klín chytá, ze všeho splítá
šperk, který neuvadne,
v šíp ostrý ková plamenná slova
ve chabé srdce, zrádné!

Ó bratři, jimž přáno, zřít v lidstva ráno,
je vás co ptáků v lese!
Co ňadra vám stačí, písní svou ptačí
jásejte vstříc mu v plese!
Kdož ví, zda Bůh v hmotě při vaší notě
přec v odvet neozve se?

Na poslední stránku Hugovy knihy „Celá lyra“.

Sám řekl jsi: »Z dna hrobu záře proudí«
A pravdu měl's. Když oko zpilé bloudí
po stránkách díla tvého, po tvé smrti
jež sálá v svět, v němž dobro zlobu škrtí.
kde z hloubi lesů velký Pan se směje,
v smích Suzotty kde zní hrom epopeje,
kde děti v zkvětlých paloucích se honí,
řve moře, větry dují, růže voní
a v kyklopických kladiv burném hromu
se vrací k lidstvu Svoboda zas domů,
za ruku vedouc, sama archandělem,
k nám Spravedlnost s ohvězděným čelem;
kde velké srdce tvoje láskou syté
je kalich, nad nímž vznáší se hlas: Pijte,
vy ubozí, vy bědní, unavení,
žebráci v hadrech, králové jen v snění;
když celá tato hudba duše tvojí,
kde vesmír zní i s živly všemi v boji,
ten orkestr, kam zdaleka a v taji
jak bouř andělské hlasy zalehají,
mým srdcem táhnou jak vichřice tónů,
jak zvuků potopa a jásot zvonů,
cos jako divná tucha vždy mne svírá:
My žijem dál a duše neumírá!

Nad propastí.

Jak často stojím nad propastí v žití
a ptám se, co mám uvrhnouti do ní,
zda víru v sebe, v lidstvo, v ideál?
Či vlastní život, který se v nic řítí?
Však ohlas nitra z hlubin ke mně zvoní:
Svou hoď tam zbabělost a kráčej dál!

V srdce zpátky.

I.

Svět jsi prolít' orlím křídlem,
s každým seznámil jsi zřídlem,
s jasnou zorou, s bouří mračnou
duši lačnou,
ale co ti vše jest platno.
když na srdce svého plátno
nechytil's jich záblesk krátký,
všecko darmo,
duchu jen si utáh' jarmo —
pospěš v srdce zpátky!

Národů všech viděl's děti,
jak se pachtí v pestré změti
paží, umem, nohou, okem
za pokrokem;
však ty snahy a ty síly
k tvému srdci nemluvily,
viděl's zmatky, spor a hádky,
všecko darmo
duchu jen si utáh' jarmo —
pospěš v srdce zpátky!

Prošel's v bujné hlavy ruchu
všecka díla veleduchů,
co kam psáno krví, zlatem,
pérem, dlátem,
ale vše ti bylo cizí,
ani krůpěj živné mízy
nestekla ti v pokrm sladký,
všecko darmo,
duchu jen si utáh' jarmo —
pospěš v srdce zpátky!

Ano srdce, démant pravý
všecky barvy v duhu taví,
z něho jen se mana lije
poesie;
krůpěj to, v níž celé nebe
v zrcadle jak chytí sebe.
Měj vždy srdce z pravé látky,
jinak darmo,
nerozbiješ ducha jarmo!
Pospěš v srdce zpátky!

II.

Ó srdce, luzná pohádko,
tak plna snů a vůně,
jen uvěřit ti na krátko
a věčně člověk stůně!

Ó srdce, drahý kamene,
když osud v tebe pěstí,
ty jiskry metáš plamenné,
z nichž rodí se pták štěstí.

Ó srdce, loutno zvučící,
ať v bouř neb časů přízni,
tón každý perla zářící
a žal, když v prázdno vyzní!

Ó srdce, zdroji v stínu skal,
čím do tebe víc bláta,
tím čarněj v tobě západ vzplál
pln purpuru a zlata!

Ó srdce, divná zahrado,
kde tisíc růží dýchá,
a nejvíc těch — ó záhado! —
jichž osten až v krev píchá!

Však nechť i píchá — krve val
nechť zaplaví tě cele,
líp v tobě smrt nést, pekla pal,
než noc a popel v těle!

Zvoň dál mi v ňadrech, pohádko,
tak plna snů a vůně,
poslední božství památko,
po kterém člověk stůně!

Romance.

— Adolfu Heydukovi. —

O starém čaroději
báj starou v mysli mám;
ten, čeho tkne se prutem,
hned změní v drahokam.

Jak lesem kráčí, srny
jdou jemu v zápětí
a nejkrásnější písně
pták zpívá na sněti.

A vzduch je čistý, vonný,
a země veselá,
a blankytem to táhne
jak peruť anděla.

Znám báj o rajském ptáku,
jenž v slunce paprscích
má svoje třpytné hnízdo
a pije sílu z nich.

Jak nad zemí se mihne,
vše jeden zpěv a ples,
tož jaro na svých křídlech
ten zázračný pták nes'.

Slyš, hudba táhne lesem,
on křídlem šelestí,
smrt bájkou je mu pouze
a stáří — pověstí.

Dnes večer vlahý, vonný,
pták zpívá na sněti
a z dálky Apeninám
noc klesá v objetí.

Zář rosná hraje v trávě,
zář hvězdná nad zemí,
a staré báje zase
jdou hloubkou duše mi.

I ptám se udivený
kol obraceje zrak:
Šel čaroděj snad kolem?
Spěl nebem rajský pták?

Vždyť bol v mé duši usnul
jak vůně v poupěti —
Ó nikoli, tvé písně
jsem říkal z paměti!

Marano 1875.

---

*

Povzdech.

Kolébko, v které usmívá se
mé dítě sladkým žití snem,
ó živá básni v štěstí jase,
kde věřit lze a doufat zase,
jen pohled na tě — dojat jsem.

Ty hrobe v nesšlapané trávě,
kde neznámý můj dřímá děd,
sny jaké vzbouzíš v mojí hlavě,
že chvím se, váhám ostýchavě,
jak Hamlet jsem, jenž lebku zveď.

Kolébko, hrobe, mezi vámi
svět celý zmítá se a vře,
váš taj poutníka divně zmámí,
sám vejde v snivé vaše chrámy,
však jiným dvéře uzavře . . .

Sloky.

Hledáme sílu kolem sebe všady,
jak nésti spolu tíži dne i vedra,
jak písčitými přebrodit se lady,
jak zemdlená opásat bedra!

Hledáme sílu, jak poznávat sebe,
jak ujít smutku, odolati touze;
hned v důvěře, hned s kletbou zříme v nebe
a síla — v lásce je pouze.

Jos. V. Sládkovi.

Ten svět je pustý skalný lom,
ty's požehnaný na něm strom,
jejž schvátil jednou nebes hrom,
však strom si kvete dále,
a mine den a noc jak v let,
ty střásáš s větví nový květ,
že stinným sadem zdá se svět
těm, co jdou po té skále.

Spaď květ — kdo si ho z davu všim'?
Jej druhý zveď, šel domů s ním,
a třetí s ním na srdci zdřim':
ten velkou vyhrál sázku,
rty ženy cítil na čele
a kroky duchů nesmělé,
v snů tiši cítil setmělé
stát nad svým ložem — lásku!

A když se k jitru vzbudil pak,
měl srdce lehké, jasný zrak,
to duše jeho do oblak
již prchla za skřivanem,
a klidně patřil v světa vír,
trud žití byl mu květný pýr,
měl v očích, srdci svatý mír
a osudu byl pánem.

Verše do album.

Kdo po letech zrak skloněný v ten list
zde moje verše budeš číst:
buď pozdraven a měj to všecko štěstí,
jež v básni můž jen zdobným rýmem kvésti,
měj v hrudi sílu a nadšení v oku,
s kterými pějem vždycky první sloku
té písně života. Pak od poslední
se klidně v tiché oddanosti zvedni,
jak piják vstává od poháru révy,
a věří, ve snu že se vše mu zjeví,
co přál si, o čem snil a toužil ve dne,
a vidí růže v dálce nedohledné — —. —

Neznámému dítěti.

Táž bílá pleť, týž tváře oval,
rtů poupě sotva v rozpuku,
a úsměv, jenž se do nich schoval
a radost vede za ruku;

Ty stejné oči, plny blaha,
tak hluboké jak sladká báj,
jichž paprsk do dna duše sahá
a dává tušit sladký taj;

Týž smích, jenž jako zvonek zvoní,
zas počne, jak se zastaví,
týž vzrůst, jenž lilií se kloní,
týž celek, obraz jímavý;

Té obraz, kterou rovnu tobě
ve květu mládí skosil čas,
prsť černá na jejím jest hrobě
a v tobě soujem její krás!

Já neptám se, zda cestou žití
jí budeš, dítě, rovno též,
zda z číše krásy budeš píti,
zda štěstí na dně nalezneš;

Aneb zda všední půjdeš drahou
jak bezstarostný jiných tlum,
za nízkým cílem, všední snahou,
jen všedním vzdána požitkům.

Jen dojat onou podobností
jsem utišen v svém svědomí,
že příroda v své bohatosti
se opakuje jako my.

Rada některým básníkům.

Váš přísný zpěv mne znavil,
neb vy jste zapomněli,
co Horac o verších pravil,
že sladké by být měly.

Jeť pravda hořké jádro,
ji ztěží člověk snese,
jeť sladší dívčí ňádro,
když toužně k slunci dme se.

A poesie lítá,
o berli věda chodí,
motýle ona chytá,
ta za raky se brodí.

Ký div, že často mloka
vytáhne v úžas světu,
co píseň lehkoboká
hřmí v hvězdách kol a květu.

Morálka, jež »ne« říká,
to šněrovačka těsná,
ji poesie svlíká
jak dívka, když jde Vesna.

Po čem se věda neptá,
to písni stačí právě
i to, co Satyr šeptá
ku Nymfy skloněn hlavě;

Čím hučí v luhu zřídla,
čím pučí v rose kvítí,
čím zvučí šidel křídla
nad leknínovou sítí,

Čím včela na úl ťuká
a srdce na živůtek,
čím žert vzplá v mysli Puka,
a v Titanii smutek,

Čím luny svit se loudí
po vřesu, po kapradí,
co milencům, již bloudí,
jen políbení zradí:

To všecko píseň stihne,
zví všecko v letu hbitém,
co vajíček se líhne
ve hnízdě sukem skrytém.

A proto s rmutem dolů
i s prachem vědecké plísně,
nechť třeba kvílí v bolu,
vždy sladké buďte písně!

Před gorillou Frémietovou.

— Jos. Mauderovi. —

Jak hnusný op chyť v náruč svou, jak svírá
tu mladou nahou dívku, jež se třese,
a darmo brání se, div neumírá,
ví, co ji čeká v sluji, v temném lese.

Však triumfu řev vyzněl v pokřik divý;
vjelť šelmě oštěp pod rameno pravé,
chtíč hnal ji v před, leč bolesti hlod živý
ji k skále vbod', poledním sluncem žhavé.

A klesla ruka balvan třímající,
jen levá divěj' lup svůj k sobě tiskla,
v srsť huňatou skryl oval svěžích lící
i plný prs, jímž nářku vlna tryskla.

Tak umělec je zachyt pevným dlátem
co děsný symbol odvěkého boje,
jenž v nitru všech hřmí se zimničným chvatem,
jímž v úděl, kráso, padlo věno tvoje !

Ta gorilla, toť všednosti rmut, špína,
pud zvířecí, jenž myšlénku v kal vrhá,
to banalnost, jež brutalně vždy spíná
vzmach křídel, z nichž láj hvězdné peří trhá.

To bída, péro jež vyráží z ruky,
zhasíná lampu, mistru štětec drtí,
to bojů s předsudky jsou těžké muky,
vše, vhodnou škraboškou co bývá smrti.

Však vítězství! Již letí oštěp spasný,
jenž schromí potvoru, když nejvíc řádí,
jen vytrvej, tvůj sen se vtělí jasný:
Jsouť nesmrtelné ideal a mládí!

A šelma s tíží dál se vlekouc v houšti
jen slintá v posledním sil překypění
a bez výsledku zmítajíc se pouští
svůj lup a v dál jen řve a zuby cení.

Bolzano.

Po divé bouři, ve které duch lidský
své zdrtil okovy
a v boj se pustil mocný, gigantický —
klid nastal hrobový.

Tma noci opět roztáhla své sítě
nad spící Evropou,
ten k světlu smělý let byl sražen hbitě
reakce potopou.

Klid. — Ticho. — Myšlénka kde jaká plála,
se v popel stulila,
a v stínu žalářů vlast sirá stála
jak velká mohyla!

Po špičkách musil plížit se, kdo chodil,
šeptat, kdo mluvit chtěl.
kříž halil v stín svůj svět — a kdo se zrodil,
strach u kolébky měl.

Ó děsná doba! — Jest však vlastnost světla,
že temno proletí,
pruh jasu, v němž zem liliemi zkvětla,
má slunce v zápětí.

Šer jitra posýlá do spících polí
svéé zpěvné skřivany,
a vítěz den se vznese nad údolí,
a mlhy — strhány!

Tak stalo se v té mrtvé, hluché tíši,
v níž minulý spal věk,
on povstal, na čele jas jiných říší,
zář velkých myšlének!

On učil pouze, nabádal a radil,
zdroj lákal z tvrdých skal
a zjevem svým svět v harmonii ladil,
zpět dal mu ideal!

Svět vzal mu vše — však přec jej neoklamal,
v svém srdci on měl skvost:
on ze všech růží ostré trny lámal,
zrak zvedal v budoucnost.

Půl mudrc a půl apoštol on kráčel
do zápasu jak v ples,
jak Hus chřest okovů za sebou vláčel,
jak Ježíš kříž svůj nes'.

By lidstvu získal ztracený zas eden,
v boj vyzval nenávist
a otroctví a tmu, a štít měl jeden:
své svědomí — byl čist.

A v lidskosti, jež žehná jen a dává,
tvář Boha věčnou zřel,
z ní v duši paď mu svit, jenž neustává
plát vyvolencům z čel!

Ó vlasti! U kolébky tvého jitra
bděl velký jeho stín,
do vínku dal ti perly svého nitra,
než slovo přešlo v čin.

Svých žáků řadou, světlých bojovníků,
vnik' v paláce i chýž,
a brzy vzduch se zachvěl v jarem ryku:
Ó budiž světlo již! —

Teď po století bují jeho setba,
myšlénka vítězí,
a jeho sokům — zbyla pouze kletba
a prasklé řetězy!

Soucit.

— Paní Karolině Světlé. —

Ó sladká roso soucitu,
jak těžko býváš vykoupena,
než andělem jak z blankytu
je duše tebou zastíněna!

Vždy osud musí do hrudi
svou železnou dřív třísknout pěstí,
než spící zdroj se probudí,
zkad tryskne bratřím vláha štěstí.

Dřív musíš vidět krev a krev,
než tvoje vlastní líná hne se,
dřív slza skane na rakev,
než v těchu v oku zaskvěje se.

Dřív uplvanou Krista tvář
a zbodenou zřít musíš hložím,
než smilování svatozář
se dotkne srdce jasem Božím!

Dřív udavači, katany
se musíš vléci k popravišti,
než citu růže zdeptány
se rosou něhy pozablyští!

A přece — nelaj člověku,
že v soucit duše tak je líná,
viz přírodu! — ta od věků
přec nikdy nebyla též jiná.

Hleď v sluncí rej a sluncí zvrat,
kde chladný zákon všecko vodí,
viz světa běh a dějin spád
a ptej se, kdo jim vojevodí?

Jen soucit ne, ten jediný
a příští bůh šťastnějších lidí,
on stopen v ňader hlubiny,
jen zřídka jak v snu náš krok řídí.

On jako poklad báječný
spí hluboko nám v srdci stopen,
jej zvednout — ten je netečný,
a jiný ani není schopen.

A v něm jen přece nachový
jas lepších časů dřímat může,
jímž prasknou všecky okovy
a z hloží trysknou vonné růže.

*

On spasitel všech jediný
kvil davů v aleluja změní
i pomsty hrom, jímž hlubiny
se otřásají v temném chvění.

On v znoj nadýchá úkoje,
on v hněvu vrásku slzou blýskne,
a velký vítěz bez boje
všem políbení míru vtiskne!

Při čtení Quinetovy knihy »Nový duch«.

»Co největšího myslil's ve svém žití,
co nejhlubšího cítil's v jeho pouti,
hleď v chvíli smrti před svým zrakem míti,
hleď naposled to srdcem obsáhnouti.

A v myšlence té, jak tvou půjde skrání,
a v citu tom, jímž srdce tvoje vzplane,
ti bude lehké jak sen umírání,
v nic krůpějí tvůj život tiše skane.«

Tak mudrc praví. Snad děl pravdu ryzí;
já básník, života jenž poznal tíhu,
já snílek, jemuž všecko v přelud mizí,
tím nezkojen odkládám jeho knihu.

A pravím k sobě: »Proč až na smrt čekat,
bych silným být moh' v onom pomyšlení,
je těžší život a mne nesmí zlekat,
když v sobě hotov jsem jak v snu i v chtění.

Co největšího myslil jsem kdy v žití,
co nejhlubšího cítil v srdce tůni,
to stále na cestu mi hvězdou svítí,
to stále edenskou mi dýchá vůni.

A tuto cenu, již jsem získal prací,
odkládat nechci až k hodince smrti;
toť vesna má, jež stále se mi vrací,
toť síla Herakla, jež zmoky drtí.

Co největšího myslil jsem, je se mnou,
co nejhlubšího cítil, cítím posud,
a klidně vejdu v neznámou říš temnou,
jak poklidně svůj nyní nesu osud.

Vůně.

Fialka v suchém listí! Z ňader země
to první výdech tajemný a vonný,
pln tuchy vlá tak delikátně, jemně,
sen lásky, Isis, spjat v něm v steré clony.

Pak v pláních hloh vzplá červený a bílý,
vře touhou jeho ostrá, sytá vůně,
kam hvězdy svoje rozptýlí, tam schýlí
se v srdce tíseň, kterou mládí stůně.

A konvalinka v mechu sladce dýše.
Těch večerů, v nichž dívčích ňader vlny
se při měsíci zachvívají tiše,
jsou její zvonky eterické plny!

Sny básníka, jenž alejí rád bloudí,
vy akacie bílé tlumočíte!
tak opojné, až slza v zrak se loudí,
na větvi sníte, ostrým hložím kryté!

A jasmín! -- Noci v parku opuštěném
při promyku hvězd, při labutím stonu
sen srdce těžký, zkad se budíš stenem,
ó lásko! kde jsou břehy tvé, já tonu!

A růže, hossana to smyslů plesné,
v jich dechu hýřit, jaké opojení,
na měkký dívčí klín tu hlava klesne
při úplňku a při slavičím pění!

Pak lípy kvetou! — Lásky triumf táhne
tím těžkým, opojivým, divým dechem,
to poledne žeh, které vášní práhne,
než kalich rozkoše byl dopit spěchem.

Pak upomínkou karafiát dýchá:
to horečné jsou rozbolené čivy:
a v rány srdce pomalu a z ticha
svůj pouští reseda dech konejšivý!

Ó ztuchlá vůně balšámu i máty
jak stopa plachá po ztraceném štěstí,
kam v moře trpké žaloby i ztráty
sled ráje zašlého se může snésti!

Zdráv, lekníne, buď, květe Proserpiny,
s tou těžkou mrtvou vůní plnou dumy,
jak mrtvé rty bych lásky líbal, stíny
kde táhnou mrtvých a kde cypřiš šumí.

Tak symfonie vůní rozplítá se
nad námi, kol nás v mystickou svou duhu,
sta různých tonů v každém ročním čase
ti v duši sahá v lese, stráni, v luhu!

Až v posled ze všeho jen zbude matná
a trpká vůně vadnoucího listí,
jež v podjeseni vichřice rve chvatná,
že víří jako hvězdy, když se čistí.

Ó mrtvá vůně, jakou radost mnohou
ty zbouzíš v duši, jak se vzduchem chvěješ!
Když listů zvadlých tkne se chodec nohou,
jak tichou elegii žalů pěješ!

A vzpomínek a touhy, resignace
a sladkých snů... Ó dýchej v sny mé jemně,
na tebe zvyknu, by mi voněl sladce
dech té, jíž každý leká se, dech země!

— — —

Jen trochu hudby.

Jen trochu hudby zamknout v duši svojí
ze všeho, co se kolem v světě rojí.

Z vln šumu, z hvozdů nedozírných dechu
i z písně ptáka, z krovek brouka v mechu,
z pohádky větru, který v kamnech pěje,
z kejhání hus, jichž tlum přes pole spěje,
z rachotu hromu, který v mraku duní,
z hadího syku, kdy se v stráni sluní,
z ulice vřavy, z vozu hluku, víru,
z poslední noty, jež z ní na klavíru,
ze škeble ruchu, kde spí moře celé,
z kaskady varhan v kathedrale ztmělé,
z praskotu dříví, v krbu když se ztmívá,
i z písně, plyn jež v lilii své zpívá,
z tikotu hodin, z nábytku, jenž praská,
z ševele krajek, jež odhrne láska,
z růžových rtíků, z ňader vlny spící,
z polibků zvuku daných při měsíci,
z tlukotu srdce, které láskou zmírá
svou mísíc hudbu v hudbu všehomíra,

z výbuchu zátky, ke stropu jež letí,
z popěvku, každy jejž zná po paměti,
ze smíchu dětí v osamělém dvoru.
z družného starých přátel rozhovoru,
ze zvuku nože v nové knize básní,
při samovaru, když se v duši jasní.
Jen trochu hudby zavřít v duši svojí
ze všeho, kolem co se v světě rojí,
jen prázdno nemít v srdci, nemít hlucho,
jen zpěv tvůj, naději, tvůj ševel, tucho,
tvou hymnu, lásko! popěvek tvůj, štěstí!
a všecko dá se unést bez bolesti!

Jen trochu hudby zavřít v duši svojí
ze všeho, co se kolem v světě rojí.

Giordano Bruno.

Hlas dí z temna: Jdete zpátky!
Hlas dí z jasu: Výše jdem!
A v jich spory a jich zmatky
život míjí trapným snem.

Velký čin tu lásky vzplane,
promluví tam srdce hlas,
rázem lidstvo rozhárané
rodinou se cítí zas.

V to zní náhle války vřava
a co byla vzdělanost,
maskou padá — člověk, dravá
šelma, hryže vlastní kost.

Hlas dí z temna: S vámi v jarmo!
Hlas dí z jasu: K slunci výš!
Jistě v před! — Ne, vše je darmo!
V tom jsi náhle starcem již.

Skoro zoufat bys chtěl sobě,
jak chce vítěziti stín,
však tu náhle v pravé době
zahřímá v svět velký čin.

Hranice kde šlehla k nebi,
světla héros vznáší plec,
sražen satan v tmách se šklebí —
Ne, my jdeme k světlu přec!

Ku sjezdu přírodozpytců a lékařů českých.

Ty nevíš, synu báje na Kolonu,
jenž pykal's dlouhou mukou svoji vinu,
na čelo lidstva co jsi shrnul stínů,
jak jeho život, plavba mořem stonů,
se vodopádem slzí v propast kácel,
jak v chmurný zápas jeho snů a činů
se děsný boj tvůj se Sfingou vždy vracel.

Báj lže, když praví, Sfinga poražena
že v zoufalství se skokem vrhla v moře.
Ó nikoli, ta žije, nové hoře
vždy strojí člověku, lstí ozbrojena,
vždy táž a hrozná, neúprosná, děsná
se roztahuje širém po prostoře
a hádankou svou burcuje tě ze sna.

Říš její velká nazývá se tajem,
jest bez místa, ač najde tebe všady,
kam hneš se, hrozí stále svými spády,
vše pošlape, co's nazýval svým rájem.

Jak Proteus jest, mluví písní ptáka,
niv dechem, bleskem plá, řve vodopády,
taj kouzlo její jesti, kterým láká.

Zvem Přírodou ji a hádanky její
nám od dětství jsou do kolébky dány,
je rozluštit, cíl věky dávno žđaný,
sen myslících hlav, v kterých ještě chvějí
se blahé naděje o lidském štěstí.
Jen zvednout její závoj z blesků tkaný!
Kdo hotov nebyl by vše v oběť nésti?

Vy Oidipové dvacátého věku,
jimž klid plá v tváři, v rukou soudu váha,
před její ňadra vstupujete nahá,
mstít chtíce její krutost na člověku,
vy trháte jí s hlavy závoj taje,
v boj zoufalý s ní jdete, ať se zdráhá,
až vysvětlí vám svoje šeré báje.

Jak Samson lva, chytnete její prsy
a zápolíte s ní až do únavy,
vy strháte jí gloriolu s hlavy,
hor základy i květu pel a trsy,
vše prozkoumáte, jak nořiči ke dnu
se pustíte ve jícen záhad tmavý.
Co život pro poznání palmu jednu?

Vy jdete za ní chmurné na zápraží,
kde v smrti se člověkem potýká se,

a život, který stejně dýše v řase
jak v hvězdném atomu, váš rozum zváží,
smrt zakřikne a jasným mečem vědy
ji zažene, až v božské pravdy jase
zvěst o ní bude starý přelud bledý.

Vy slákáte hvězd bájných miliony
v rej smavý před své oko ozbrojené
a jiskry žití všady rozptýlené,
jak mistr v soulad různé pojí tóny,
pod vaším zrakem vzplanou leskem novým.
Od ducha k duchu myšlénky most sklene
se vaší prací, bojem titanovým!

Vy zvítězíte! Jistě přijdou doby,
kdy přísné Isidy skráň v blesků moři
vám objeví se! Červánek již hoří
a v nové kolébky se mění hroby!
Zdar práci vaší, boje ve úpalu
kdy pravda, nový bůh se lidstvu tvoří,
jste první bojovníci idealu!

Tiché blesky.

— Viktoru Gomulickému. —

Noc v srpnu teplá, tichá;
květ opojivě dýchá,
světlošky v stínech žhnou;
tu v dálce na obzoru,
kde mrak se kupí v horu,
blesk mih' se najednou.

Jak otevřená rána;
jak ku edenu brána
by z kořen vylítla;
spěl přes koruny stromů,
na bílých stěnách lomů
zář jen se zakmitla.

Zda zahřmí již, se lekám
a počítám a čekám,
však neozval se hrom,
ni vítr chvatným křídlem
nepohnul keřem, zřídlem;
blesk druhý zaplál v tom

A brzy velký, třetí
ve slavném tichu letí
nad spící stráň i luh,
jak roucha tříseň zlatá,
v něž oděn na svět chvátá
k pomoci lidstvu Bůh.

Tak honily se blesky.
Jak velkolepé fresky
pod nimi stráň i hvozd
se míhaly a třásly,
než první blesky zhasly,
zas nových zaplál skvost.

Zem celá v ohni stála,
jak ve křtu blesknëm plála.
Lid dí, to znamená,
že krásní přijdou dnové.
Ó luzní štěstí snové,
ó zoro plamenná!

* * *

V těch silných blesků reje
jsem patřil, přemýšleje
nad stmělým údolem:
Jest žeh ten tichý, palný,
jen bouře odlesk dálný,
či jest snad symbolem,

Že světla ručejemi
křtí, očišťuje zemi
Bůh doby budoucí,
té doby, ducha říše
kdy lidstvu z plné číše
mír pít dá žádoucí.

Kdy ztichnou válek vřavy,
žár zhasne smolnic žhavý,
jenž v bahně velkých měst
se nítí, v požár vzrůstá,
až dýmu clona hustá
tvář halí věčných hvězd.

A pomýšlel jsem v stesku
na různost dvojích blesků
těch, které nítí Bůh,
těch, jimiž člověk šlehá
a dílo Boha sžehá
a vlastní ková kruh.

Těch, děl jež chrlí jícen,
jimiž jest pomník zřícen,
jejž celý stavěl věk,
a těch zde, jejichž zoře
je z věčna světla moře
jen tichý paprslek.

A patře v světla nával
jsem v duchu přirovnával

těch tichých blesků let
k těm bleskům veleduchů,
jež v žití vřavě, ruchu
se rozlétají v svět.

* * *

Kde majáky ty stojí,
z nichž blesky ty se rojí
do rozčeřených vln,
že v čas, kdy tma jak řeka
v svět unavený stéká,
vzplá žeh jich čarupln?

V tmu svítí, svítí, svítí,
jsou život, naděj, žití,
jsou duší pastviska,
přes moře svítí v dáli
a popel nezavalí
jich zářná ohniska.

Neb v lidské kotví hrudi
žár, který život budí
se nesa k světlu výš,
jej duchů řada hlídá,
druh druhu odpovídá
mu podávaje číš.

Číš sbratření a shody,
číš věčné, živé vody,

číš pravdy, pokroku,
číš nadšení a krásy,
číš vzruchu, světla, spásy
v svět zla i otroků.

Ať slovem nebo dlátem,
co psáno v písmu zlatém,
je v mramor věčných desk,
vše, jejich zrak co zočí,
to věrně přetlumočí
sen, touhu, cit a stesk.

Snad neznají se ani,
však v snahy svojí plání
jsou bratry na vzájem,
jsou jako velké hory,
jež první záblesk zory
na spící nesou zem.

* *
*

Tak noci do hluboka
za slokou zvolna sloka
mi z duše kanula,
jež v tichých blesků svitu
ve slavném velkém citu
jak nebe planula.

Co v ohni svět kol svítil,
já vedle sebe cítil

všech velkých srdcí blíž,
jak tiše, beze ruchu
k letnicím velkým duchů
svět připravují již.

Já viděl v mraků tříšti,
syn velké doby příští
jak vstoupil v zory jas
a zdeptal trud a zlobu,
vyrazil víko hrobů
a pochodní svou třás'!

Bohu osvoboditeli.

— Paní Sofii Podlipské. —

I.

»Chrám nový budovat chcem Hospodinu,
ó dejte, pane, byť to jen groš vdovy!«
Já obrátil se rychle v udivení.
Na chodbě půl a půl ve dveří stínu
stál ten, kdo těmi oslovil mne slovy,
mnich žebravého řádu; světlo denní,
jež vkrádalo se v jizbu ulic sterem,
zde v cizím městě a v hotelu šerém,
kam náhody běh zanesl mne vratký,
ve divném objevilo osvětlení
háv jeho černý i obličej hladký.
Stál mezi dveřmi, nastavuje ruku,
jak upomínka na minulé časy,
jež ku světlu se hlásí,
co dole v rostoucím a různém zvuku,
já slyšel vozů již i chodců hlasy,
se město — posud v tichém spánku dlelo —
jak zburcovaný obr probouzelo.

II.

»Chrám, pane, Bohu, osvoboditeli!«
Zas prosbou zachvěla se ústa mnicha.
Co řekl kněz ten, zda to chápal cele?
Však přízvuk jeho řeči tak byl vřelý
a očí prosba dojemná a tichá,
že dal jsem rád mu, oč tak žádal směle.
Ba divně dojat za ním jsem se díval,
jak sám stín černý v stíny kolem splýval
na trapné ode dveří k dveřím pouti,
na chodbě této banalní a ztmělé.
Jak klepal na dvéře, jak vyslechnouti
tak leckde musil příkrá, drsná slova,
jak zklamán dále kráčel s resignací,
jak v nevděčné té práci
se stejnou láskou začal řeč svou znova
jak refrain písně, jež se stále vrací,
od čísla k číslu, v světle tu, tam v stínu:
»Chrám nový budovat chcem Hospodinu!«

III.

Ta scenerie v mysl připadla mi,
když během dne, jen po náhody kroku,
jsem k chrámu toho přišel staveništi;
když zřel jsem v sítě vytyčené trámy
kol rostoucích zdí jako první sloku
nesmírné básně, zřel, jak v mraveništi
na dělníků shon sekerou a pilou
a dlátem, kladivem, jak obří silou
sen v skutek rosť, myšlénka tuhla v kámen
na triumfalný symbol době příští.
na maják chovající svatý plamen.
A slova mnicha zas mi zněla v uchu:

»Chrám Bohu, osvoboditeli, klenem!«
a v duchu roztouženém
já celé lidstvo zřel, jak v svorném ruchu
zde ruky vzmachem a svých ňader stenem
chrám staví tomu, jenž je osvobodí,
v němž člověk po věcích se znovu zrodí.

IV.

A města všecky věže, chrámy, báně
mi náhle malými se býti zdály,
v nich nectil se Bůh člověčenstva pravý,
ten, otcovské jenž otevírá dlaně,
jímž tají v soucit srdcí lidských skály,
jenž člověka chce po bok vznést své slávy,
ten velký, svatý, Bůh radostných skutků,
jenž nezná lání, kleteb, slzí, smutku,
jenž volnými chce nás mít jako ptáka,
jenž vzpřímené chce, ne otrocké hlavy,
jež mohou směle v slunce, nad oblaka
se k němu obracet vždy jako k otci,
Bůh onen, který každý žernov zkruší,
jha láme, slzy ruší,
všem sluncem ve dne a všem lunou v noci,
kdo hledají ho s láskou k bratřím v duši,
ten osvoboditel, který zlo zdrtí
a život, naděj kříší v jícnu smrti.

V.

Ten Bůh, jejž lidstvo posud marně hledá,
jejž mudrc tuší v nesmrtelné hmotě,
kde spí, sny jehož básníků zpěv střeží,

kterému není rouháním víc věda,
jenž mluví v dlátě, štětci, slovu, notě,
ten maják budoucnosti na pobřeží,
jenž vyvolencům hází jiskry světla,
by celá zem v nich zkvětla!
Ne dogmatu Bůh — jen Bůh přesvědčení,
jenž v srdcích jako pevná kotva leží,
ne askese Bůh snů a zahálení,
však Bůh to práce svaté, vytrvalé,
Bůh svědomí a nadšení a snahy,
jenž zprahlým rtům dá vláhy
a z potu kouzlí blaha růže stálé,
jenž třímá-li v své ruce soudu váhy,
své blesky v svatém hněvu tam jen hází,
kde v masce pokrytství se zloba plazí.

VI.

On přijde jistě! — Stavte chrámy jemu!
On přijde jistě, ať již dnes neb zítra,
a každý člověk jeho knězem bude,
svět obejme od oceanů lemu,
jež vplanou v tuše velikého jitra
jak Sinai kdysi v blýskavici rudé!
Ó klaďte základy mu, v země ňadru
je zpevněte! Sem kvádr se druž kvádru,
rosť oblouku ve závratnou výš smělou,
buj lese pilířů zde, tam i všude!
Výš, fiálo, se vypni s kružbou celou!
Se sloupů hlavicemi v listů věnci
okapy zdobné s chrlícími draky!

Rvi ostrým hrotem mraky,
ty štíhlá věži! Ať se slítnou ptenci
v rukávy světců, se zpěvnými ptáky
též duše přijdou láskou očištěné
a vlastní svojí krví vykoupené!

VII.

Ó stavte, stavte, umění své všecky
mu poklady stři v cestu triumfalnou,
tvář země v slzách žalnou
ať vyjasní zas šťastný úsměv dětský!
Ať celý vesmír v hymnu padne valnou,
již lidstvo víry v sebe, práce, činu
pět bude budoucímu Hospodinu!

Novoroční přípitek.

Titanů starých nezdolné plémě
vězněno upí v podsvětí,
duní to z hloubky, chvěje se země,
slyš vytí a lání, prokletí.
Jdou léta jak stíny,
avšak ten hlas jak výčitka, vzdor,
ten hněv a spor
ze hloubi moří a ze klínu hor,
týž a přec jiný
nezmizel z lidské paměti.

Byly snad chvíle, kdy stlumen z části
zhasínal v matném ohlase,
kruhy kdy přestal titan mdlý třásti,
překonán skoro v zápase.
Však jiskra té síly,
odvahy, naděje plamen a žeh'
vřel v žilách všech,
trysknul zas lávou a v divých snech
nadšením zpilý
pozveď se kolos po čase.

Vždycky tu staré pramáti lebí
podivné táhlo zachvění:
Řetězy s nohou! oči všech k nebi
zvedly se v blahém toužení
a titanů děti
cítily otců svých plamennou krev,
vybuchly v hněv,
veliké skutky, nadšený zpěv
z ňader jim letí
k zoře, jež nítí se v plameni!

Titanův děti živy jsou ještě,
k otců se znají závěti,
co jim hněv nebes, plamenné deště,
co lání a hrozby, prokletí?
Co násilí, zloba?
Odvahu v hrudi, na čele jas
vstávají zas,
světlu jdou vstříc, spí pod nimi čas
a ústrk a mdloba
háďat a mloků ve změti.

Titanův děti spějí jen k dobru,
proměnit chtějí země klín,
dědictví otců, pravěkých obrů,
padlo jim ducha do hlubin.
Co bylo hmota,
co bylo rmutem — světlo je teď.
Myšlénko, leť!
Zajásej, písni! Obraze, kveť!
Štětec i nota
ať hlásá, že je přemožen stín!

Poháry vzhůru! V těsný kruh úže,
dvanáctou bije chmurný zvon,
pod sněhem bují edenské růže,
v hymny se mění vichru ston.
Hle, země puká,
titanů starých smířený rod
v hvězd chorovod
mísí svůj jásot jak hromy vod —
Otcovská ruka
uvádí děti své na hvězdný trón.

Ku sté ročnici revoluce francouzské.

Cíl člověčenstva vysoká je hora,
mrak halí témě její ustavičně.
Ob čas jí skráně zbarví velká zora,
sny věštců, hvězdy, slétnou se a sličně
jí tkají věnce do spánků, však mizí
a zase noc . . . blesk rudý štít jí zorá,
či byl to lem tvé, Hospodine, řízy?

A zase tma; u obří paty dole
se míhá lidstvo ve mravenčím shonu,
před ním se táhnou nedozírná pole,
tmou rachot strojů zní, kvil dálných stonů:
Tu líchu orej! zní hlas přísný s hůry,
ten řemen táhni! — Marně hlasem zvonů
zní báj o lepším losu v šeré chmury.

Já nechci! řekne člověk a se vzpřímí,
jho příliš tlačí šíji mou i bedra,
sny věštců tóny zní sem kouzelnými
a velká tíž je klopoty a vedra.
Nuž dolů se vším, co nás tlačí, hněte,
buď naše, přírodo! ty věčně štědrá,
buď náš ty celý, mnohotvárný světe!

Na vrchol hory, básník smělým vzmachem
kam vzletí, mudrc který pracně sleze,
my dostoupíme třeba krve nachem,
tam dovlečem se vlastním po řetěze . . .
A s výše hory Tvůrci v tvář jej vrhnem,
nám tenkrát darmo klást se budou meze;
i staré Fatum s prestolu my strhnem!

Ó vzlety obrovité, touhy svaté!
Ó křídel Ikarových vzmachy skvělé!
Ve zracích Desmoulina blesky vzňaté,
ó hvězdo síly na Dantona čele!
Proč v krvavém jste uhasnuly stínu?
V kvas lidstva kdo vrh' první stíny ztmělé,
na oltář bez Boha vznes' — guillotinu?

Proč ruka, bastillu jež strhla v rumy,
zasáhla drsná v kštici básníkovu,
kde Theokrita spaly sny a dumy?
Proč na konec se přišlo ku hřbitovu,
kde na hrobě všech Satan míchal karty?
Zda to chtěl Robespierre ve svém slovu,
svým štětcem David, zpozděný syn Sparty?

Pták, volnost, sletěl ovšem v lidské nivy,
leč komu padnul do rukou, ach komu?
Kdo může soud zde vynést spravedlivý?
Král z Tuilerií, Bůh byl vyštván z dómu.
Svět chvěl se před Svobodou pouty svírán,
jej i s ní v bitev rachotu a hromu
kdo přišel soudit? — Za tyrana tyran!

A v mrak se opět skrylo hory témě,
a dole pachtí se zas člověk v potu,
a dějin kroky — věky, duní temně,
sta hesel: Vzhůru! V před! a Ku životu!
Sta zklamání a ztrát a odříkání,
ten ducha Bohem chce mít a ten hmotu;
v ten boj zní řinkot řetězů a lkání.

Sto prošlo let, co krvavá ta zoře
nad světem vzplála! Lesk jejího žehu
v ten maják zaklet, nad bouřící moře
jenž svítí z tvojich, Ameriko! břehů.
Nad Evropou noc leží posud šerá,
však v noc tu maják plá do větrů šlehu!
Nechť matka v poutech, volna aspoň dcera!

Jak vlasatice věky nebem letí,
v tvář země šlehne děsíc všecky tvory:
ó revoluce, pláti po staletí
tvůj odlesk zříme tady v stínu hory!
Přes krev a rumy zdravíme tě s vděkem,
ty kněžko, věštkyně té velké zory,
té příští, kde jen člověk bude rekem.

Tož člověk z ruky přírody jak vyšel,
ten pravý heros veliký a pilný,
jenž zkazky věků jedním uchem slyšel,
pláč bratří, druhým k soucitu je sdílný,
jenž postaví se hrdě vstříc i smrti,
ku jehož noze, tak je athlet silný,
saň sobectví se stulí, již on zdrtí.

A komu bude pak té krve líto,
jež tekla mořem právě před sto lety,
kdy Smrt pozvedla obrovské své síto,
v něm trůny krušíc jako marné trety,
je zpodsívajíc v stínu guillotiny?
Co počne si, až budou řídit světy
sny Sokratův i Aristidův činy?

Jen hymnou bude zníti ona vřava,
před stoletím jež, orkán, světem letla.
Před sluncem nebe vždycky do krvava
vzplát musí, nežli kolébkou je světla!
To vzplane jistě, velké slunce ryzí,
a poznáte zář, v které země zkvětla,
že byla přec jen lemem boží řízy!

* * *

Hle člověk! V nové masce problem starý!
Svět patří jemu, kam jen rozpřáhne se,
má v žilách lávu, v očích slunce žáry,
hrom v kroku svém, kam svobodný jen hne se.

On moh' by hrdě říci »Sestro!« zoři,
vše z lůna země moh' by vyrvat zlato
a koraly a perly ze dna moři
a z bezdna srdce, vše, co velké, svato.

Tak viděl jsem ho státi v ráje branách,
než anděl vznesl meč svůj sedmiplamý,

syn svobody svět obsáh' na všech stranách
a velké hvozdy byly jeho chrámy.

Před tváří moře, které věčně stená,
před tváří země, jež se vlní klasy,
moh' božství svoje vzývat beze jména
a v sobě najít pevný týn své spásy.

A v řvaní živlů moh' svůj úsměv pustit
tak plný síly, pohrdání plný;
on moře moh' být, v které měly ústit
řek síly, krásy rozpoutané vlny.

Tak velký byl, sám pokud po vesmíru
zrak těkat nechal, orla královského,
však sotva bratra zhledl — konec míru,
boj začal, pramen otevřen zla všeho.

Boj začal dlouhý, s ním smrt zjevila se
na světa bojišti a řádí posud,
o každou země píď a v každém čase
rve s člověkem se člověk. Strašný osud,

Že sám, kde mohl vladařem být, králem,
tam k vůli bratru pouty zvonit musí
a v boji o nadvládu neustálém
sám lidskosti své vínek tříští v kusy,

*

Že bratrstvím co zval, je prázdnou frází,
jíž nevěří jsa otrok svého zisku,
pro který věštec sen svůj hvězdný hází
a rolník pot svůj ve sobectví misku.

Co nejsvětější mohlo lidstvu býti,
cit shody bratrské a lásky k sobě,
to lavinou se zhouby na ně řítí,
nad níž se k hvězdám pnou jen pěstě obě.

Má hrouda je i zrno, jež v ní klíčí!
— Ne, nikoli! je má! zní v odvet jemu.
Můj trůn je s žezlem i můj s Petra klíči,
já k požitku jsem, ty k strádání všemu!

Já Tamerlan jsem, Caesar, Ivan Hrozný,
ty Spartakus, já na kříž vbiju tebe!
Mně Bacchus tlačí v číš požitku hrozny,
mne věčným daří mládím luzná Hebe!

Ty v prachu svíjej se, své trhej svory,
v krev pěsť si rozbij o mých rájů vrata,
mně směšny jsou tvé Byronovské vzdory,
mříž Cayenny tě schvátí rezovatá!

Mám střechy olověné s jihu žehy,
mám doly na rtuť a mám šibenice,
za tvůj dynamit sibiřské mám sněhy
a v areně, když nesápou tě lvice,

Mám ostny lítosti a zoufalosti,
mám sprchu illusí tvých o svobodě,
jed samoty, jenž stráví tvoje kosti
a spálí hrdé nadějí tvých lodě!

Nuž svíjej se, ty horší červa v prachu . . .
a nad hroby se dále ďábel chechtá,
na pryčnách žaláře ve krve nachu
Smrt oběti své dále k smrti lehtá,

A venku zpěvák zpívá »Marseillaisu«,
kdos o bratrství nadšeně se chvastá,
a lidstva krev hřmí proudy, teče v jezu,
jak lovem uštvaný chrt Smrt ji chlastá.

Ó bratrství! — Dřív zotvírejte mříže!
Ó bratrství! — Dřív pouta s duší, s rukou!
Vás musí Kristus zapřít s výše kříže
a znovu lkát nad ztracenou svou mukou.

Ó bratrství! — Dřív v srdcích rozžhněte je,
a svět se obrodí pak v novém ruchu
poslední slokou smírné epopeje:
tou vytouženou revolucí duchů!

* * *

Má vlasti, kterou strašný osud hodil
do moře sporů, v srdce všech těch zmatků,
jež Evropě od věků padly v podíl,

jak tebe nepozdravit, v které měly
i po svobodě ducha povzlet smělý
i k světlu vzruch svou heroickou matku?

Dřív, mnohem dřív proklány tvoje boky,
ty zmírající slyšela's jen z dálky
ty »Marseillaisy« vítězící sloky,
v nichž svět měl obrodit se v krvi bratrů,
v nichž purpur knížat přikryti měl chátru
a člověk nový povstat z hromů války.

Na loži smrtelném ty's v mdlobě dlela,
svých hrdin postavy jen zřela's v spaní,
jen píseň lidu kol tvé hlavy spěla,
jen tucha žití v snech bludného psance,
u tvojí kolébky duch renaissance
se nedotk' ještě Jungmannových skrání.

Však jaký rozdíl nyní o sto roků!
Ty aspoň žiješ, byť i v denním boji,
tribunů slovo stíhá pěvců sloku,
sta srdcí, paží sta se, matko, zvedá,
ti vybudovat pevný týn, kam bledá
zášť vrahů nesáhla by dykou svojí.

Ty žiješ a kdo žije, ať se hlásí,
byť třeba Lazar, ze dna svého rovu!
Po chlebu vědění, po maně krásy.
po všem, oč lidstvo, jehož pevným's členem,

se hlásí nářkem, prací, vzdechy, stenem,
byť stokrát zdeptáno v prach, stokrát znovu.

Ty rovněž patříš k čelu oné hory,
kde hvězda spásy míhá se a mizí.
Ó věř, i tobě vzplane zážeh Zory,
až v duchu lásky, v hymně míru plesné
si bratr volný bratru v náruč klesne,
i na tě skane odlesk boží řízy!

Soucit.

Vždy s živlů vzteky ve odvěkém boji,
co vyhnán stanul ráje za prahy,
bez obrany a štítu s chvěním stojí
jak vetchá třtina člověk neblahý.
On staví chýš — ji orkán odnese,
a staví dům — a zem se zatřese
a sije zrno — přijde krupobití:
on sváží v stodoly a ohně žeh
jak z tlamy zmoka na střechu se řítí
a pohřbí, co zval krbem, ve rumech
a staví zas a vody síla dravá
se rozpoutá a podemele břeh,
a živlů krutá vláda neustává
a boj ten, kam zrak sahá, konce nemá,
a k nebi letí výčitka hned němá,
hned žalný křik a divé rouhání.
Leč v svár ten anděl šumí perutěma
a k zoufalým se srdcím uklání
a volá: Živlů nejsi slabším v boji!
Jen směle v jejich vádu zuřící
se postav, rozviň celou silu svoji,
máš zbraně dvě: Své srdce cítící
a ruku, jež se k daru otevírá!

Těch užij plně, vítěz budeš těmi
a živlů pán a vladař v šíré zemi,
neb ze srdce vždy vzroste tobě víra,
že přemůžeš, co v prach tě deptá dnes,
a z ruky, která rozdává a sbírá,
se pomoc snese — anděl od nebes.
Tak proti živlů síle rozpoutané
hráz nejpevnější ve tvém srdci vstane,
a nejlepší štít složí na tvá bedra
tvá hbitě otevřená ruka štědrá!

Světlo.

Ten, díky nebi, minul hrozný čas,
kdy tma jen charou clonou kryla zemi,
kde světlem byl jen hořících vsí jas
a dračími kdy válka perutěmi
vlast objímala, lidskému kdy oku
svět končil prahem úzké komnaty,
kde předsudek, vlk, zavyl v každém kroku,
blud, pavouk, vlád 'jen svými tenaty,
a v tíži dusné v těžké hložím pouti
se lidstvo bálo nahlas oddechnouti.

Však i v té dusné, trapné, těžké tísni,
ať v ruce s kružidlem, ať na rtech s písní,
kdos ozval se a druha našel druh,
do temna jako přívozníci báje
se dívali, kde mha se trhá, taje
a kmitá země zaslíbené pruh.
Nechť černým křídlem dále noc kol víří,
vždy našli se zas ducha bohatýři
a hrdě mužnou nastavili plec
a pevnou nohou ve vřavě vln stáli
a pevnou dlaní sobě podávali
pro příští věky světla kahanec.

A začlo svítat. Jednotlivce služby,
ač velké brzy nestačily již,
víc stejných našlo se a jejich tužby
se orlím křídlem k slunci nesly výš,
i podali si ruce k svorné práci
a osamělý dřív kde strážce stál
nad lesem skály, jež se v bezdno ztrácí,
teď maják zářící se rozeplál.
Ne sporé lampy dřímající svit,
leč výheň celá, zářný světla krb
zde hořel, k hvězdám tryskal nad blankyt
a měsíc proti němu malý srp!
A těchto krbů rostlo po vlasti
a k nim se na sta bdělých strážců slétlo,
by živili v nich v svaté účasti
to božské dítě, ducha velké světlo!
Ó může povstat opět starý vrah
a v pouta na čas lidstvo skovat zase,
ten prací ducha posvěcený práh
mu odolá v svém nesmrtelném jase!
Zde vědy zdroj se sladce temení
a na něm zpívá labuť umění
a vše, co lidstvo sílí, šťastní, blaží,
si dává ruce jeho na zápraží.

Nám rovněž zaplál maják světla k spáse.
Kéž po vlastech dál svítí v čistém jase!
Kéž strážců bdělých má i pracovníků,
sval pilné ruky, družné písně zvěst,
by v shonu všednosti a boje ryku
všem zatknul na skráň míru ratolest,
by našim synům, jarým sokolům,
byl v boji ducha milým kolbištěm,

byl hvězdou, která vábí k vrcholům,
však uzdou též a klidným řečištěm,
by pravdu šířil s krásou, dobru obé
by podmaňoval ochotně a rád,
by dlaní byl, zkad každé ptáče zobe,
by lesem byl, zkad šumí svěžest, chlad,
by sluncem byl, v němž pro vždycky by kvetlo
to, po němž každý ruce spíná — světlo!

EPILOG.

Cestou ku přístavu.

Před lety psal jsem »Poutí k Eldoradu«,
dnes v rozpomínkách ukláněje hlavu
jen s chvěním píšu »Cestou ku přístavu«
a s bázní sloku vedle sloky kladu.

Z té pouti, jíž je lidský život celý,
zas květů hrsť! — Kdo ucítí jich něhu?
Jak plavec od různých je nese břehů,
vím dobře, mnohé mezi nimi ztlely.

Neb cesta z duše, kde v tropické kráse
mi svítily, je k tvaru písně dlouhá,
bouř hrozí, citu mnohý škleb se rouhá,
svět v šeru tone, kde stál básník v jase.

Já neměl hladší nežli jiní dráhu,
já klidně kráčel v strádání a potu,
chuť láskou zachoval si ku životu
a z umění pil v žáru rosnou vláhu.

Já snad se mýlil jak sta jiných kolem,
já v mnohém bloudil, nejsem lepší jiných,
však večer žití v klidu, v stromech stinných
sám rád bych strávil s plesem svým i bolem.

Lhostejný k vřavě, dražší pouze druhu,
jen s nadějí, že všem přec lépe bude,
že zrní, jež jsem hodil, v květy chudé
přec vzklíčí vnuku v stopách mého pluhu.

Pak věčnosti zřít klidně ve záplavu,
až zahrne mne jako velké moře . . .
Ó malé plesy, touhy, sny a hoře!
A jste přec život cestou ku přístavu!

OBSAH.

Str.

Intermezzo. Moje dcery:

II. Tiché blesky:

Frida, Emil Bohuslav
Souborné vydáni básnických spisů

Nakladatelství

J. OTTO

v Praze